

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Gradišar

Primerjava programov strank SD in SDP na področju zdravstva

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Gradišar
Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Krašovec

Primerjava programov strank SD in SDP na področju zdravstva

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Primerjava programov strank SD in SDP na področju zdravstva

Teorija ideoloških družin strank je najpogosteje uporabljen pristop za klasifikacijo političnih strank. Iz določenega vidika je sprejem ideje družin strank celo nujni pogoj primerjalnega raziskovanja strank, saj je le s prepoznavanjem povezav in podobnosti med strankami v različnih okoljih, mogoče presoditi, kaj bi moralo biti in kaj ne bi smelo biti primerjano ter, kaj si je podobno in kaj ne. Ne preseneča pa niti dejstvo, da so meje med ideološkimi delitvami evropskih strank, včasih zabrisane ali nejasne. Ideološke družine strank niso togo razmejene kategorije, v katere je mogoče umestiti prav vsako izmed evropskih strank, ampak so orodje, s katerim poskušamo smiselno urediti veliko število strank, ki naseljujejo svet liberalne demokracije. Cilj mojega diplomskega dela je dokazati, da stranki SD in SDP lahko uvrstimo v isto social-demokratsko ideološko družino strank. Mair in Mudde definirata štiri kriterije za klasifikacijo strank v ideološke družine: ime, izvor, politike in ideologija ter mednarodna združenja. V empiričnem delu primerjam stranki SD in SDP glede na vse štiri kriterije, s poudarkom na analizi vsebine strankarskih programov na področju zdravstva po metodi CMP.

Ključne besede: ideološke družine strank, socialna demokracija, strankarski program, SD, SDP.

Party manifesto comparison of Slovenian Social democrats and Croatian Social Democratic Party in the field of health care

The theory of ideological party families is the most commonly used approach for the classification of political parties. From a certain perspective, the idea of party families is a necessary requirement in comparative party research, since identifying links and similarities between parties in different conditions can help us decide what should and should not be compared and what is and what is not similar, nor is surprising the fact that boundaries between party families in Western Europe are sometimes blurred and unclear. Party families are not rigidly defined categories and all European parties cannot be classified in one of them. They are merely a tool to help us characterize large numbers of parties which inhabit the world of liberal democracy. The goal of my diploma thesis is to prove that Slovenian Social Democrats and Croatian Social Democratic Party can be classified in the same, social-democratic party family. Mair and Mudde define four criteria for characterization of political parties in party families: name, origin, policies and ideology, and international associations. In the empirical part of my thesis I use these criteria to compare both parties. I especially put focus on analysing the content of party manifestos in the field of health care using CMP method.

Key words: ideological party families, party manifesto, social democracy, Social democrats, Social Democratic Party.

VSEBINSKO KAZALO

1	UVOD	6
1.1	Opredelitev raziskovalnega problema	7
1.2	Namen in cilji diplomskega dela	7
1.3	Hipoteza.....	8
1.4	Metodologija.....	8
1.5	Struktura	9
2	TEORETIČNA IZHODIŠČA	10
2.1	Politične stranke	10
2.2	Teorije o nastanku in razvoju političnih strank	11
2.3	Teorije družbenih cepitev	13
2.4	Duhovne družine strank.....	14
2.5	Kriteriji za razvrščanje strank v duhovne družine	15
2.6	Homogenost in heterogenost posameznih duhovnih družin strank	18
2.6.1	Socialistične in socialdemokratske stranke	18
2.6.2	Liberalne in radikalne stranke	20
2.6.3	Konservativne stranke	20
2.6.4	Krščansko-demokratske stranke	21
2.6.5	Komunistične stranke	21
2.6.6	Agrarne stranke	22
2.6.7	Regionalne in etnične stranke.....	23
2.6.8	Skrajno desne stranke	23
2.6.9	Ekološko gibanje	24
3	EMPIRIČNI DEL	26
3.1	Primerjava strank SD in SDP	26
3.1.1	Ime.....	26
3.1.2	Izvor.....	26
3.1.3	Mednarodna združenja	28
3.1.4	Politike in ideologija	28
4	ZAKLJUČEK	39

5 LITERATURA	42
PRILOGE	46
PRILOGA A: Predstavitev in zgodovinski razvoj strank SD in SDP	46
Priloga B: Standardne kategorije za razvrščanje programov strank po metodi Comperative Manifesto Project	48
PRILOGA C: Opis izbranih kategorij za klasifikacijo Alternativnega vladnega programa stranke SD in Zdravstvene politike stranke SDP	51

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Primerjava duhovnih družin strank glede na izbrane kriterije	24
Tabela 3.1: Primerjava SD in SDP glede na stališča strank o izbranih javnopolitičnih dimenzijah	30
Tabela 4.1: Ugotovitve na podlagi izbranih kriterijev	40

KAZALO GRAFOV

Graf 3.1: Primerjava strank SD in SDP glede na stališča strank o izbranih javnopolitičnih dimenzijah	31
Graf 3.2: Odstotki stavkov v posamezni kategoriji v Alternativnem Vladnem programu SD	35
Graf 3.3: Odstotki stavkov v posamezni kategoriji v dokumentu Zdravstvena politika SDP .	36
Graf 3.4: Primerjava odstotkov stavkov v posamezni kategoriji v Alternativnem vladnem programu SD in dokumentu Zdravstven politika SDP.....	37

1 UVOD

Država Slovenija že v svoji Ustavi določa, da je Slovenija socialna država (Ustava Republike Slovenije 1991, 2.čl.). V nadaljevanju pa pod poglavjem o človekovih pravicah skopo dodaja, da imajo slovenski državljani pravico do socialne varnosti in, da je država obvezana k urejanju zdravstvenega, pokojninskega in drugega socialnega zavarovanja (Ustava Republike Slovenije 1991, 50. čl). Kako pa izvajanje teh določil poteka v praksi, je predvsem odvisno od trenutne vladajoče stranke. Le-ta ima namreč v svojih rokah vzvode, s katerimi lahko vpliva na način in obseg zagotavljanja socialnih pravic svojim državljanom. »Država ima v rokah veliko več vzvodov, s katerimi lahko vpliva na zdravje prebivalcev. Zato mora država nositi glavno odgovornost za zdravje svojih prebivalcev« (Socialni demokrati 2008, 56).

Zgoraj zapisana trditev predstavlja le enega izmed strankarskih pogledov na urejanje zdravstvene politike, saj se stranke razlikujejo glede na stališča in vrednote oziroma glede na ideologijo, ki jo zagovarjajo. S tipologizacijo strank glede na družbene cepitve se je ukvarjalo že mnogo avtorjev (Ekkstein 1966; Daalder 1966; Flanagan 1973). Vidnejša in pomembnejša teoretika na tem področju pa sta zagotovo Lipset in Rokkan. Njuna analiza vključuje pregled dveh revolucij in družbenih cepitev, ki so nastale v teh okoliščinah. Nacionalna revolucija je prispevala k delitvi na center in periferijo oziroma na državo in cerkev. Posledice industrijske revolucije pa so bile še globlje cepitve med interesi mesta nasproti podeželju. Na novo se v tem času pojavijo socialistične stranke kot zastopniki interesov urbanega delavskega razreda (Fink-Hafner 2001, 44–5). Zelo učinkovito orodje za raziskovanje strank v tem okviru je razvil Klaus von Beyme (v Ware 1996, 22). Svojo analizo je osredotočil na evropske liberalne demokracije in tako identificiral devet glavnih skupin oziroma družin strank: liberalne in radikalne, konservativne, socialistične in social-demokratske, krščansko-demokratske, komunistične, agrarne (kmečke), regionalne in etnične, skrajno desne stranke in ekološko gibanje.

Glavna značilnost socialističnih oziroma social-demokratskih strank je njihova neposredna navezanost na delavski razred. Nastale so kot zastopniki interesov delavskega razreda. So ena izmed najstarejših in najmočnejših političnih sil v Evropi. Začetki socialne demokracije so zaznamovani z določenim radikalizmom, ki pa ga danes skoraj ni več zaznati. Poudarek sodobnih social-demokratskih strank temelji na ohranjanju socialne države in egalitarizmu, manj pa na potrebi po državni kontroli in regulaciji ekonomije.

1.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Eno izmed pogostih razumevanj strank je, da predstavljajo nekakšnega posrednika, organizatorja ali povezovalca tistih, s podobnimi političnimi prepričanji (Ware 1996, 17). In tako, kot se povezujejo posamezniki s podobnimi političnimi mnenji in idejami, se po teoriji o duhovnih družinah strank, tudi le-te razvrščajo v različne skupine glede na njihove podobnosti. Toda, ali je to res tako? So si stranke znotraj iste duhovne družine res skoraj identične, ali pa prihaja tudi znotraj iste družine do razlik? Na ta vprašanja bom poskušala odgovoriti na primeru slovenske SD in hrvaške SDP, ki že v imenu nosita pojem socialne demokracije. Preverila bom, do kolikšne mere so posamezne družine strank homogene oziroma heterogene in na izbranem primeru analizirala, ali med strankama lahko vlečemo podobnosti glede na to, da naj bi obe izhajali iz iste duhovne družine social-demokratskih strank in naj bi posledično zagovarjali podobna stališča ter sledili podobnim vrednotam. Ena izmed glavnih lastnosti oziroma vrednot, ki jo izpostavljajo v družini social-demokratskih strank, je zagotavljanje socialnih pravic. Na tej točki bom temo svojega diplomskega dela zožila na področje zdravstva, ki je eno pomembnejših področij za obe stranki.

1.2 Namen in cilji diplomskega dela

Glavni cilj mojega diplomskega dela bo dokazati – s pomočjo teorije o duhovnih družinah strank in kriterijev za razvrščanje strank v duhovne družine po Mairu in Muddu – na primeru zdravstvene politike strank SD in SDP, da stranki izvirata iz iste duhovne družine in sta si v svojih ciljih in vrednotah podobni. Pri tem mi bodo v pomoč tudi teorije o nastanku in razvoju političnih strank ter teorija družbenih cepitev.

Teorije o nastanku in razvoju političnih strank opisujejo, kako institucije, kritični dogodki skozi zgodovino, značilnosti družbe oziroma organizacijske značilnosti, vplivajo na nastanek in razvoj političnih strank (Fink-Hafner 2001, 34-53). V diplomskem delu se bom osredotočila na *modernizacijske teorije* ali bolj natančno, na *teorijo družbenih cepitev*.

Družbena cepitev vključuje socialno delitev, ki loči ljudi glede na njihove socialno-strukturalne značilnosti, kot so: poklic, status, vera ali narodnost. V delitev vključene skupine se morajo zavedati svoje kolektivne zavesti in morajo biti pripravljene delovati na tej podlagi, poleg tega pa mora biti cepitev izražena v organizirani obliki (Lipset in Rokkan v Gallagher in drugi 2006, 264-5).

Poleg teorije družbenih cepitev bom v svojem diplomskem delu uporabila tudi teorijo *duhovnih družin strank* ter Mairjeve in Muddove *kriterije za razvrščanje strank v duhovne družine*. Prva razvršča stranke po njihovih podobnostih in skupnih značilnostih v različne skupine, druga pa opredeli štiri kriterije, po katerih je stranke mogoče razvrščati v družine. Za glavno klasifikacijo sem izbrala Von Beymovo tipologizacijo devetih družin strank.

1.3 Hipoteza

V svojem diplomskem delu bom preverjala naslednjo hipotezo:

H: *Ker sta si stranki SD in SDP podobni glede na kriterije za razvrščanje strank v duhovne družine, ju lahko uvrstimo v isto, social-demokratsko, duhovno družino strank.*

Glede na značilnosti posameznih družin strank, bom analizirala, kako homogena oziroma heterogena je pravzaprav social-demokratska družina strank v primerjavi z drugimi duhovnimi družinami. Stranki SD in SDP bom primerjala glede na štiri kriterije za razvrščanje strank: izvor, mednarodna združenja, politike in ideologija ter ime. Na podlagi teh kriterijev bom dokazala, da se stranki uvrščata v isto duhovno družino strank.

Da sta si stranki podobni glede javnih politik, ki jih zagovarjata, bom dokazala na podlagi analize dveh dokumentov: dokument *Zdravstvena politika* SDP-ja iz leta 2007 in *Alternativni vladni program* SD-ja iz leta 2008.

1.4 Metodologija

• Primarna analiza

Analiza različnih pravno-formalnih dokumentov, s katerimi je podprt nek program oziroma politika (Kustec Lipicer 2007, 42). S pomočjo primarne analize bom preučila:

- dokument *Zdravstvena politika* SDP (2007) in
- *Alternativni vladni program* SD (2008)

• Sekundarna analiza

Ponovna analiza, pregled in sinteza že obstoječih spoznanj o obravnavani tematiki (Kustec Lipicer 2007, 42, 43). V mojem diplomskem delu mi bo ta metoda v pomoč pri pojasnjevanju relevantnih teoretskih temeljev na katerih bom osnovala nadaljnjo analizo. Tako bom preučila literaturo s področja teorije o strankah in njihovih duhovnih družinah ter družbenih cepitvah.

- **Primerjalna metoda**

Metoda je relevantna, saj diplomsko delo temelji na primerjavi dveh dokumentov, torej na iskanju podobnosti oziroma razlik med njima.

1.5 Struktura

Diplomsko delo je razdeljeno na dva glavna dela. Prvega, teoretičnega, sestavljata uvod in teoretična izhodišča; drugega, empiričnega pa lastni raziskovalni del ter zaključek. V uvodu predstavim raziskovalni problem, namene in cilje diplomskega dela, hipotezo ter metode raziskovanja, ki so uporabljene v drugem delu, in s katerimi poskušam potrditi zastavljeno hipotezo. V poglavju teoretična izhodišča predstavim relevantne teorije in analiziram homogenost oziroma heterogenost posameznih družin strank. V empiričnem delu najprej kratko predstavim obe stranki in politično zgodovino Slovenije in Hrvaške. Sledi analiza obeh strank na podlagi izbranih kriterijev. V zaključku povzemam sklepne ugotovitve.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 *Politične stranke*

Panbianco (1988, 4) politično stranko definira kot organizirano skupino oziroma združenje, ki je usmerjeno k političnim ciljem in ki skuša s svojim delovanjem ohraniti oziroma spremeniti trenutno družbeno, politično ali gospodarsko situacijo. Od drugih organizacij, ki prav tako poskušajo vplivati na javne politike in vladne odločitve, se razlikujejo po treh kriterijih: svoje kandidate skušajo izvoliti v vlado, imajo mobilizacijsko sposobnost, njihov obseg interesov pa je izjemno širok (Ippolito in Walker v Fink-Hafner 2001, 14). Čeprav je včasih težko razlikovati med organizacijami, ki so stranke in tistimi, ki to niso, pa v zahodni Evropi kot politične stranke štejemo tiste organizacije, ki so bile registrirane v volilnih statistikah (Lane in Ersson 1999, 94).

Skupni cilj vseh strank je dostop do oblasti preko zmage na volitvah (Panbianco 1988, 5). Z oblikovanjem političnih alternativ v luči splošnih načel, ki jih zagovarjajo, stranke zahteve volivcev prevajajo v politična vprašanja (Klingemann in drugi 1994, 5). So edine organizacije, ki delujejo v volilni areni in lahko s svojim delovanjem vplivajo na izvrševanje oblasti oziroma tekmujejo za prevzem oblasti (Panbianco 1988,6). Lane in Ersson (1999, 96) jih definirata kot organizirane kolektive, ki zasledujejo določene kombinacije volilnega uspeha in politične učinkovitosti oziroma kot organizacije z učinkom na vladno odločanje.

Stranke v svojem delovanju prevzemajo različne funkcije. Oblikujejo politična mnenja, stališča in zahteve, s čimer pridejo do izraza različni politični in drugi skupinski interesi. Politizirajo družbo in politično socializirajo ljudi. Posebno vlogo imajo pri volitvah (volilna agitacija, volilna kampanja, volilni programi, izbiranje kandidatov). Ena izmed najpomembnejši funkcij strank pa je njihova vloga pri delu predstavniških organov (Grad in drugi 1999, 305).

Politične stranke lahko obravnavamo kot posrednike med socialnimi cepitvami in političnim sprejemanjem odločitev v vladnih strukturah (Lane in Ersson, 1999, 94). Lahko rečemo, da imajo dvojno vlogo, saj nastopajo kot socialni in institucionalni akterji (Krašovec 2000, 15-16). V političnih sistemih, ki so označeni kot reprezentativne vlade, so stranke poglavitni gonilniki političnega delovanja. Ker delujejo v sodelovanju z državljani in interesnimi organizacijami, stranke izražajo in organizirajo politično povpraševanje in podporo v

razmerju do socialnih cepitev (Lane in Ersson 1999, 94). Blondel (v Lane in Ersson 1999, 94) tako stranke označi kot eno izmed najbolj fascinantnih in najmodernejših institucij političnega življenja.

Politične stranke zahodne Evrope je mogoče razvrstiti na različne načine. Lane in Ersson (1999, 97) uporabljata delitev na strukturalne in nestrukturalne stranke¹. Strukturalne stranke lahko razdelimo na etnične, agrarne, religiozne in stranke temelječe na določenem sloju, kot so socialistične in komunistične, čeprav bi lahko tudi nekatere konzervativne stranke označili kot na sloju temelječe stranke. Med nestrukturalnimi strankami pa ločimo sredinsko-liberalne, konzervativne, stranke »nezadovoljstva« (populistične) in skrajno desne stranke.

2.2 Teorije o nastanku in razvoju političnih strank

Panebianco (1988, 49) meni, da so stranke (kot organizacije) spreminjajoče se strukture, ki se skozi čas razvijajo ter se odzivajo na notranje spremembe in spremembe v okolju, v katerem delujejo. Na zahodu se nastanek strank povezuje z razvojem parlamentarizma in postopnega širjenja volilne pravice (LaPalombara in Weiner 1990, 25). O razvoju modernih strank in njihovem razcvetu, predvsem v Evropi in Severni Ameriki, lahko govorimo sredi 19. stoletja. Do sredine 20. stoletja pa stranke najdemo v skoraj vseh državah (Fink-Hafner 2001, 32). »S politološkega zornega kota je nastanek moderne politike in političnih strank zelo raznovrsten pojav. Stranke pa niso le ideološko, politično in organizacijsko raznovrstne, temveč se spreminjajo, propadajo, znova vznikajo na stari tradiciji, nastajajo pa tudi popolnoma nove« (Fink-Hafner 2001, 32-3).

Z oblikovanjem in preoblikovanjem teorij o nastanku in razvoju političnih strank se je ukvarjalo že mnogo avtorjev (Duverger 1951; LaPalombara 1966; Panebianco 1989), saj je področje podvrženo nenehnemu dopolnjevanju, zgodovinski razvoj pa prinaša vedno več teorij. Izpostavimo in kratko opišemo lahko nekatere najpomembnejše: **institucionalne, krizne, modernizacijske in organizacijske** (Fink-Hafner 2001, 34).

Institucionalne teorije se, kot najstarejše, osredotočajo predvsem na vlogo parlamenta, volilne pravice, ideologije, osebnih interesov in korupcije na oblikovanje in razvoj političnih strank. Stranke ne morejo obstajati brez institucij, v katerih delujejo, zato »institucionalne teorije

¹ Strukturalni faktorji delitve med strankami so družbene cepitve, družbeni sloj, ekonomske razlike in politične institucije (Cohen 2009, 22-7).

veljajo v primerih, ko je bilo institucionalno okolje vzpostavljeno prej, kot stranke« (Fink-Hafner 2001, 36). Z določenim časovnim zamikom je na nastanek strank vplivala tudi ideologija, ki je opravičevala gibanja in stranke, ki so nastala kot odgovor dominantnim političnim vrednotam. Zametki strank pa so se v stabilne ustanove preoblikovali tudi zaradi osebnih interesov parlamentarcev po ponovni izvolitvi v predstavniško telo (Fink-Hafner 2001, 34-41).

Krizne teorije si izberejo za podlago preučevanja kritične točke in dogodke v zgodovini ter njihov uničevalni vpliv na uveljavljeni strankarski sistem. Kot pravi Fink-Hafnerjeva (2001, 41), se osredotočajo »predvsem na pojasnjevalno vlogo ideologije in politične legitimnosti pri razvoju politično pomembnih družbenih gibanj in političnih strank«.

Za *modernizacijske teorije* je značilno, da v ospredje postavljajo značilnosti preučevane družbe in jih je tako, v nasprotju z institucionalnimi, mogoče uporabiti za pojasnjevanje razlik razvoja strank različnih dežel (Fink-Hafner 2001, 42). Vrste modernizacijskih teorij so različne. *Strukturne modernizacijske teorije* kot predmet preučevanja uporabljajo socialne in politične strukturne značilnosti določene družbe (npr. razvoj izobraževalnega sistema, urbanizacija, sekularizacija). Po *teoriji o družbeni bazi strank* so stranke nastale kot funkcionalni izraz razrednega boja velikih družbenih skupin (meščanstvo, plemstvo, delavstvo) (Fink-Hafner 2001, 42). *Teorije družbenih cepitev* pa v ospredje svojega preučevanja postavljajo problematiko moči in vpliva, ki ju imajo določene stranke v različnih družbah. Pojasnjujejo odnose med družbenimi cepitvami in značilnostmi strankarskih sistemov (Fink-Hafner 2001, 43).

Organizacijske teorije po Fink-Hafnerjevi (2001, 50) pojasnjujejo nastanek in razvoj političnih strank kot organizacij. Panebianco (1988, 50) pa oblikuje *genetski model*, po katerem so organizacijske značilnosti stranke, bolj kot od katerega koli drugega faktorja, odvisne od zgodovine stranke, torej od izvora in konsolidacije organizacije. Značilnosti izvora stranke lahko vplivajo na njeno organizacijsko strukturo celo po preteku desetletij. Po preteku formativne faze, ko podporniki organizacijo še vedno uporabljajo kot orodje, da uresničijo določene cilje, se prične faza *institucionalizacije*. Organizacija počasi izgublja svojo vrednost kot orodje za doseganje ciljev ter postane dragocena sama po sebi. Njeno ohranjanje in preživetje postane cilj njenim podpornikom (Panebianco 1988, 53).

2.3 Teorije družbenih cepitev

Kot je bilo že povedano, teorije družbenih cepitev preučujejo problematiko moči in vpliva, ki ju imajo določene stranke v različnih družbah. Iščejo odgovore na vprašanje, zakaj imajo nekatere vrste strank v določenih družbah veliko moči, v drugih pa malo ali skoraj nič. Pojasnjujejo odnose med družbenimi cepitvami in značilnostmi strankarskih sistemov. Po Fink-Hafnerjevi (2001, 43) »cepitve opredeljujemo kot tista merila, ki ločujejo člane skupnosti ali podskupnosti na skupine. Pomembne cepitve pa so tiste, ki delijo člane na skupine po pomembnih političnih razlikah v določenem času, na določenih prostorih in na podlagi katerih lahko vzniknejo konflikti«. Lipset in Rokkan (v Gallagher in drugi 2006, 264-5) tako definirata tri značilnosti družbenih cepitev. Cepitev vključuje socialno delitev, ki loči ljudi glede na njihove socialno-strukturalne značilnosti, kot so: poklic, status, vera ali narodnost. V delitev vključene skupine se morajo zavedati svoje kolektivne zavesti in morajo biti pripravljene delovati na tej podlagi. Cepitev mora biti izražena v organizirani obliki.

Avtorji so družbene cepitve večinoma preučevali glede na zgodovinski razvoj v Evropi. Prvi dve cepitvi Lipset in Rokkan (1990, 101) poimenujeta nacionalna in industrijska revolucija. V času *nacionalne revolucije* je centralizirajoča elita skušala vsiliti avtoriteto plemstvu in cerkvi, ki sta do takrat veljala za precej avtonomni družbeni skupini. V tem času je nastala ločitev na središče in obrobje ter državo in cerkev. *Industrijska revolucija* pa je poleg poglobitve med mestnimi in podeželskimi interesi prinesla še cepitve na delodajalce in delojemalce. K temu Fink-Hafnerjeva (2001, 45) dodaja, da so postali konflikti povezani z industrializacijo ponovno aktualni v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, ko se pojavijo zelene stranke, ki nasprotujejo industrializaciji za vsako ceno in odprejo nov konflikt med materialističnimi in postmaterialističnimi vrednotami. Tretjo cepitev Fink-Hafnerjeva (2001, 45-6) imenuje *kolonializem* in izraža konflikte med kolonizatorji različnih metropol. Četrta družbena cepitev *med interesi zasebnega in javnega sektorja*, se pojavi po drugi svetovni vojni, v družbah, ki so v tem času doživljale ekspanzijo države. Levo usmerjene stranke so zagovarjale interese javnega sektorja in državo blaginje, desno usmerjene pa interese zasebnega sektorja. V okviru *antikolonialne revolucije* se je oblikovala družbena cepitev na kolonije in kolonialne metropole (Fink-Hafner 2001, 46). Nastanku strank reakcije² so po mnenju Hagua in Harrpa (v Fink-Hafner 2001, 47) botrovale *družbene spremembe*, ki ustvarjajo napetosti v družbi in so posledica slabšanja položaja in ogroženosti določenih

² Fašistične in rasistične stranke, stranke samozaposlenih in malih podjetnikov (Fink-Hafner 2001, 47).

družbenih skupin. V posebno skupino Fink-Hafnerjeva (2001, 47) uvršča družbene cepitve, ki so nastale v socialističnih državah pri prehajanju v demokracijo v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja. V času *postsocialistične tranzicije* se je družba cepila na komunizem in antikomunizem ter na levo in desno.

Zgodovina je torej v Evropi ustvarila zapleten mozaik socialnih in političnih razcepov. Gallagher in drugi (2006, 269) ugotavljajo, da je cepitev med delavci in delodajalci izražena skoraj v vsaki evropski državi, tako na zahodu kot vzhodu, toda cepitve središče-obrobje, podeželje-mesto ali cerkev-država so se v posameznih državah oblikovale na različen način. Čeprav največje podobnosti med političnimi sistemi evropskih držav izhajajo iz razredne cepitve, pa največje razlike med njimi lahko v večji meri pojasnimo z neobičajnim razvojem drugih, pogosto predindustrijskih, socialnih cepitev.

2.4 Duhovne družine strank

Stranke so pogosto razumljene kot gonila, ki povezujejo tiste s podobnimi političnimi prepričanji. Zlasti v liberalnih demokracijah ločujemo stranke glede na njihova stališča in ideologije, ki jih zagovarjajo. Stranke vidimo kot arene, v katerih se organizirajo mnenja o javnih zadevah (Ware 1996, 17).

Najpogosteje uporabljen pristop za klasifikacijo političnih strank, tako geografsko kot časovno, je pristop, ki temelji na ideji duhovnih družin strank (Mair in Mudde 1998, 211-12). Različni avtorji (Von Beyme 1985; Lane in Ersson 1987; Blondel 1990; Ware 1996) so se ukvarjali z oblikovanjem tipologije duhovnih družin strank in razvili skoraj podobne družine strank (Fink-Hafner 2001, 47-8). V okviru institucionalnega pristopa v raziskovanju odzivnosti strank na mnenje in spremembe mnenja volivcev, je najprimernejše orodje razvil Klaus von Beyme (v Ware³ 1996, 22). Svojo analizo je osredotočil na evropske liberalne demokracije in identificiral devet glavnih duhovnih družin strank. Glede na vrstni red nastanka, so te družine:

1. liberalne in radikalne stranke,
2. konservativne stranke,
3. komunistične stranke,

³ Uporabila sem vir Ware, Alan. 1996. *Political parties and party systems*. Oxford: Oxford University Press., ki povzema Beyme, Klaus von. 1985. *Political parties in Western democracies*. Aldershot: Gower., saj slednje, originalne literature, v Sloveniji ni na razpolago.

4. agrarne (kmečke) stranke,
5. regionalne in etnične stranke,
6. skrajno desne stranke,
7. ekološko gibanje.

Na tej točki pa je nujno izpostaviti tudi nekatere kritike oziroma probleme Von Beymove teorije.

- (a) Von Beyme ni trdil, da je možno v shemo uvrstiti vse stranke vseh režimov evropske liberalne demokracije v začetku 80. let 20. stoletja. Obstajajo stranke, ki jih že takrat ni bilo možno uvrstiti v shemo in obstajajo na novo nastale stranke, pri katerih je umestitev prav tako nemogoča (Ware 1996, 22).
- (b) Obstaja skušnjava po uvrstitvi čim več strank v shemo. Možne so izjeme med strankami v evropskih demokracijah, ki jih iz različnih razlogov ni mogoče uvrstiti v eno izmed družin strank. V želji po uvrstitvi čim več strank v eno izmed družin, pa lahko pride do napačne klasifikacije (Ware 1996, 23).
- (c) Vztrajnost vidikov patronažne politike v strankah, ki naj bi bile članice določene družine, lahko ustvarijo precej drugačen nabor strankarskih ciljev, kot jih navadno povezujemo z določeno družino (Ware 1996, 23).
- (d) Dolga obdobja avtoritarne vladavine z vmesnimi obdobji demokracije, lahko povzročijo, da nastajajo v državi po ponovni vzpostavitvi demokracije nekatere stranke, ki se z določeno družino strank le šibko povezujejo (Ware 1996, 23).
- (e) Kljub kontinuiteti režima je možno, da se stranke soočajo z volilnimi in drugimi pritiski, ki jih silijo k prilagoditvi njihove ideologije. Posledica tega je, da stranke postanejo manj podobne drugim članicam iste družine strank. Meje med duhovnimi družinami so v določeni meri zabrisane in jih ne bi smeli dojemati kot strogo razmejene kategorije, v katere je mogoče uvrstiti prav vse evropske stranke (Ware 1996, 24).

2.5 Kriteriji za razvrščanje strank v duhovne družine

Kljub zgoraj omenjenim kritikam Von Beymove teorije in nujni potrebi po pazljivosti pri kategorizaciji strank v duhovne družine, so le-te po mnenju Maira in Mudda (1998, 214) v praksi pogosto obravnavane kot samoumevne kategorije, ki ne potrebujejo utemeljitve ali podrobne razčlenitve. Delno so zaradi te domneve klasični modeli, v katerih je uporabljen

koncept družin strank, spremenljivi in problematični. V splošnem je v literaturi mogoče razlikovati med štirimi, na trenutke prekrivajočimi pristopi oziroma kriteriji za razvrščanje strank v družine (Mair in Mudde 1998, 214; Ennser 2010, 2).

- *Ime*

Kriterij temelji na predpostavki, da je stranka sama najboljša v oceni svoje ideološke identitete. Ta identiteta pa naj bi se odražala v imenu ali oznaki, pod katero bo stranka tekmovala na volitvah. Na prvi pogled se kriterij zdi zelo preprost in samoumeven, zlasti uporaben za stranke na levici, manj pa za stranke na desnici političnega spektruma (Mair in Mudde 1998, 220-1).

- *Izvor*

Kriterij skuša uvrstiti skupaj stranke, ki so se pojavile, ali so bile ustanovljene v podobnih zgodovinskih okoliščinah ali z namenom predstavljanja podobnih interesov (Mair in Mudde 1998, 215). Spremembe na strani povpraševanja v političnem procesu sprožijo nastanek novih strank na katerikoli strani političnega spektruma (Ennser 2010, 3). Pristop tako lahko povežemo s teorijo družbenih razcepov in ga nadgradimo z von Beymovo delitvijo strank v devet družin. Mair in Mudde (1998, 216) posamezne stranke dodelita eni ali drugi družini na podlagi diahrona ali sinhrona analize glede na izvorni konflikt, ki je ustvaril obravnavano stranko, ali glede na značilnosti sodobnega volilnega telesa in naravo pridruženih interesnih združenj. Glavni problem, ki ga izpostavljata Mair in Mudde (prav tam) in je specifično povezan s tem pristopom, je njegova geografsko omejena in časovno pomanjkljiva uporabnost. Čeprav je pristop morda ustrezal analizam v začetnem obdobju, v katerem so se danes uveljavljene stranke začele mobilizirati in tekmovati na nacionalnih volitvah, pa so se mnogi od teh igralcev od takrat spremenili z vidika organizacije, ideologije in celo njihovih volivcev. Prav tako pa Mair in Mudde (1998, 216) dodajata, da so se v drugi polovici 20. stoletja pojavile nove stranke, ki jih je težko povezati z izvornim modelom družbenih razcepov. Glede na to, da je v zahodni Evropi preteklo skoraj stoletje množične politike od začetne strukture družbenih razcepov, je uporaba pristopa, ki se osredotoča le na izvor strank kot glavnega ključa za njihovo klasifikacijo, tvegana, saj lahko več zanemari, kot pa uporabnega ponudi.

Ena izmed težav pri določanju značilnosti novih strank in novih političnih sistemov, ki nastajajo na območju postkomunistične Evrope, ki jo definirajo Gallagher in drugi (2006,

256) je, da so to še vedno več ali manj procesi v oblikovanju. Vsak posamezen sistem je bil vsaj delno zaznamovan s specifično zapuščino predkomunističnega režima na eni strani in načina postkomunističnega prehoda na drugi. Posamezne nacionalne izkušnje in breme preoblikovanja sta neizogibno vodila do oblikovanja niza političnih značilnosti, ki v zahodni Evropi nima primerjave. Preoblikovanje zastarelega, državno nadzorovanega gospodarstva v tržno gospodarstvo poznega 20. stoletja, ni problem, ki bi pestil zahod. Izjema je Vzhodna Nemčija. Prav tako sedanji zahodni voditelji niso bili zavezani k snovanju demokratične ustave od začetka, ali k izgradnji tekmovalnega strankarskega sistema. V sodobni zahodni Evropi je bila demokracija podedovana. V postkomunistični Evropi je morala biti zgrajena. Gallagherja in druge (2006, 257) zato ne preseneča, da politične razporeditve izgledajo nekoliko drugače ali so bolj zapletene, ko se iz zahoda pomaknemo na vzhod. Obstaja pa tudi druga plat. Tudi ko so politične institucije in strankarski sistemi zgrajeni na novo, se pogosto zgledujejo po obstoječih in preizkušenih modelih. In čeprav so bile poti do strankarske politike v postkomunističnih državah zaznamovane z nacionalnimi in sistemskimi posebnostmi, so pogosto standardizirane zaradi potrebe novih igralcev po vzpostavitvi vezi s podobno mislečimi silami širom Evropske unije (Gallagher in drugi 2006, 256). Po drugi strani pa nekateri avtorji (Berglund in Delenbrant 1991; Lane in Ersson 1996) zagovarjajo mnenje, da so bile glavne razlike med vzhodom in zahodom premagane in da so si danes politične stranke in strankarski sistemi na obeh straneh nekdanje delitve vedno bolj podobni (Mair in Mudge 1998, 213).

- *Mednarodna združenja*

Tretji pristop izvira iz dejanj strank samih in vključuje mednarodne povezave, ki jih politične stranke uradno vzpostavijo v t.i. mednarodnih združenjih. Kriterij je v zadnjem času postal eden izmed najbolj sprejetih standardov za razvrščanje posameznih strank v družine, še posebno na ravni Evropske unije⁴. Kot prednosti pristopa Mair in Mudde (1998, 216) izpostavljata enostavnost in preprostost za uporabo, saj so navadno sezname pridruženih članic mednarodnih združenj javno dostopni. Poleg tega pristop sledi strankini lastni odločitvi glede izbire mednarodne povezave. Kljub prednostim pa kriterij vseeno ni tako neposreden in jasen, kot se zdi. Mair in Mudde (1998, 217) definirata tudi nekatere slabosti. Vse stranke še niso članice mednarodnih združenj. Kriterij je uporaben predvsem za starejše družine, kot so

⁴ Raschke, Joachim, ur. 1978. *Die politischen Parteien in Westeuropa. Geschichte, Programm, Praxis: ein handbuch*. Reinbeck bei Hamburg: Rohwolt. Jacobs, Francis. 1989. *Western European Political Parties: A Comprehensive Guide*. Harlow: Longman. Hix, Simon in Christopher Lord. 1997. *Political Parties in the European Union*. Houndmills: Macmillan.

krščanski demokrati, socialisti in socialni demokrati ter liberalci. Poleg tega je klasifikacija odvisna od izbranega mednarodnega združenja, skozi čas pa prihaja tudi do pomanjkanja doslednosti posameznih članic, predvsem s strani majhnih in novih strank.

- *Politike in ideologija*

Kriterij, ki temelji na usklajenosti politik in/ali ideologije, ki jo stranke zagovarjajo, je verjetno najtežje opredeliti. Mair in Mudde (1998, 217) kot vire za takšno klasifikacijo navajata sodbe strokovnjakov, zakonodajno vedenje, podatke množičnih raziskav in uradne izjave o politikah. Prednost takšnega pristopa je v velikem številu lahko dostopnih in uporabnih podatkov, ki so bili izdelani in izdani v zadnjem času in so primerni za kvantitativno meddržavno primerjavo. Hkrati pa to predstavlja tudi enega izmed glavnih problemov, saj so podatki izdelani z uporabo podobnih meril za različne politične sisteme, s čimer se predvideva, da enaka politika pomeni enako v različnih kontekstih. Da bi se vsaj delno izognili tem problemov, Mair in Mudde (1998, 218) vpeljeta vzporedno strategijo – **pristop volilnih programov strank**, po katerem so posamezne stranke klasificirane glede na politična stališča, ki jih razkrivajo v svojih programih. Pristop ima dve prednosti, razvrščanje strank temelji na poudarkih, ki jih stranke same izberejo v svojih volilnih programih, hkrati pa obstaja večja možnost za odkrivanje dolgoročnih strankarskih predispozicij. Seveda obstajajo tudi slabosti in omejitve. Kot je značilno za skoraj vse obstoječe poskuse klasifikacije strank, se pristop nagiba k preučevanju strank v zahodnoevropskem kontekstu, poleg tega pa je omejen na kratkoročno obdobje volilne kampanje (Mair in Mudde 1998, 219).

2.6 Homogenost in heterogenost posameznih duhovnih družin strank

Mair in Mudde (1998, 214) za kategorizacijo strank v duhovne družine vpeljeta štiri kriterije. Z analizo obstoječih virov s področja političnih strank in njihovih duhovnih družin, sem na podlagi uporabe treh izmed kriterijev (ime, izvor in ideologija) prikazala, kako homogene oziroma heterogene so posamezne duhovne družine. Končne ugotovitve povzemam v Tabeli 2.1.

2.6.1 Socialistične in socialdemokratske stranke

Social-demokratske stranke so glede na ime homogene, saj se večina strank naziva socialne, social-demokratske ali laburistične (Party of European Socialists 2011a; Socialist Internacional 2011a).

Po Waru (1996, 33-4) njihov izvor sega v čas oblikovanja delavskega razreda, ko so zahtevale razširitev političnih in socialnih pravic delavcev. Za zelo homogeno skupino – glede na njihov izvor – jih štejeta tudi Marks in Wilson (v Ennser 2010, 3).

Ware (1996, 34) opisuje dve spremembi socialistične ideologije. Kot posledica prve svetovne vojne so bile ustanovljene ločene komunistične stranke, saj se je mnogo levičarskih socialistov odcepilo od strank, ki naj bi izdale ideale socialne revolucije. Socialistična ideologija se je ponovno spremenila po drugi svetovni vojni. Podpora liberalno-demokratičnim političnim strukturam je postala še močnejša. Toda, bolj pomembno, v poskusih po razširitvi svoje volilne baze preko organiziranega delavskega razreda, so socialistične stranke opustile svoj dolgoročni cilj »socializacije« gospodarstva v prid mešani ekonomiji⁵. Te spremembe socialističnih idej so nekateri avtorji opisali kot **socialno demokracijo** – social-demokratske stranke so bile tiste, ki so zavrnile izrazito radikalne socialne cilje. Ware (1996, 34) dodaja nadaljnje revizije socialističnih in social-demokratskih programov, ki so se zgodile v 80. in 90. letih 20. stoletja⁶. Stranke so se še dodatno oddaljile od zavezanosti k zavzemanju za javno lastnino in se obrnile k nadzoru presežkov privatne ekonomske moči in k ščitenju najbolj ranljivih v ekonomski dislokaciji, z ohranjanjem državno ustanovljenih socialnih politik, ki so se razvile v povojnih letih. Z upoštevanjem permisivnih socialnih politik (vključno s splavom), je bil socializem tradicionalno razdeljen na tiste, ki so ob takih vsebinah zavzemali visoko liberalno pozicijo in na tiste, ki so tradicionalne socialne vrednote prepoznavali kot vir moči socialistov (Ware 1996, 35). Kot dokaz heterogenosti v social-demokratski duhovni družini strank pa Gallagher in drugi (2006, 257) izpostavijo še socialistične ali bivše komunistične stranke v postkomunistični Evropi, ki jih na tem območju lahko razumemo kot prave konservativce. Te stranke so nekoč imele monopol politične moči, danes pa želijo kot demokrati upočasniti hitrost liberalnih reform. Kljub temu pa v nekaterih primerih najdemo social-demokratske stranke, ki delijo skupne korenine s social-demokratskimi strankami na zahodu in lahko njihovo identiteto izsledimo v predkomunističnih medvojnih letih. V tem smislu lahko govorimo o dveh različnih vejah v socialistični oziroma social-demokratski družini strank v postkomunistični Evropi – o bivših komunistih in bolj konvencionalnih socialnih demokratih (Gallagher in drugi 2006, 258).

⁵ Država naj bi prevzela odgovornost za ekonomsko vodenje v skladu s smernicami, ki jih je v svojih teorijah predlagal britanski liberalec John Maynard Keynes (Ware 1996, 34).

⁶ Zaradi ekonomske dislokacije v letih po visokem povišanju cen nafte v letih 1973-4, skupaj z vedno večjo popularnostjo idej »nove desnice« (New Right) (Ware 1996, 35).

2.6.2 Liberalne in radikalne stranke

Glede na ime lahko liberalne in radikalne stranke označimo kot homogene, saj večina strank nastopa pod imeni liberalna, demokratska ali radikalna (Liberal International, 2011). Zelo pomembno pa je tudi, da – kot navaja Ennser (2010, 7) – stranke v tej družini ne zavračajo oznake liberalne.

Ware (1996, 29) navaja, da so prve liberalne stranke nastale kot buržoazna združenja, ki so od političnih organizacij pričakovala varstvo interesov nasproti lastnikom zemlje.

Gallagher in drugi (2006, 247) navajajo, da je liberalna duhovna družina mnogokrat definirana kot skupina politične sredine, toda v praksi liberalne stranke predstavljajo širok obseg različnih ideoloških vsebin. Ware (1996, 30) tako razlikovanje med liberalizmom in radikalizmom poveže z dvema vidikoma političnega konflikta devetnajstega stoletja. Prvi vidik je širitev volilne pravice, drugi pa odnos do cerkve. Danes lahko trdimo, da so si liberalne stranke enotne glede zagovarjanja političnih in zakonskih pravic za vse državljane, prihaja pa do razlik v odnosu do poseganja države v gospodarstvo. Gallagher in drugi (2006, 249) nazorno prikažejo heterogenost v liberalni duhovni družini. Po njihovem mnenju danes lahko identificiramo dve jasni skupini znotraj evropskega liberalizma. Prva skupina ali desno usmerjeni liberalizem, nasprotuje vsemu, razen minimalni intervenciji države v gospodarstvo. Druga skupina evropskega liberalizma pa odseva bolj sredinsko ali celo levo pozicijo, kjer je skrb za individualne pravice in progresivno politiko vzbudila poudarjanje socialne pravičnosti in egalitarizma.

2.6.3 Konservativne stranke

Konservativne stranke imajo v večini primerov v svojem imenu pojem konservativizma, prav tako pa ne prihaja do neskladja med lastnim poimenovanjem strank v družini in zunanjega poimenovanja⁷ (Ennser 2006, 7). Glede na ime jih lahko označimo za homogene stranke.

Ware (1996, 31) razlog za nastanek konservativnih strank vidi v opoziciji liberalcem in nasprotovanju kakršnim koli spremembam, tudi širitvi političnih pravic.

⁷ Ennser uporablja pojma eksogeno in endogeno poimenovanje (Ennser 2006, 7).

Programi konservativnih strank so v 20. stoletju doživeli mnogo več sprememb kot katera koli doktrina drugih političnih skupin (Ware 1996,31). Njihovi prvotni podporniki so predstavljali majhen delež volilne baze, zato so morale konservativne stranke, če so želele uspeti, prilagoditi svojo ideologijo in programe (Ware 1996, 33). Gallagher in drugi (2006, 245) potrjujejo heterogenost konservativnih strank glede na njihovo ideologijo oziroma spremembe v ideologiji skozi zgodovinski razvoj. Podobno kot v duhovnih družinah liberalcev in krščanskih demokratov se tudi znotraj konservativne družine pojavljata vsaj dve različici strank. Prva, zelo pomembna skupina vključuje »nacionalne« stranke, ki povezujejo konservativen socioekonomski poziv, s poudarkom na zasledovanju nacionalnega interesa. Drugo skupino pa sestavljajo tradicionalne konservativne stranke, ki se zavzemajo za zmernejšo pozicijo v nasprotovanju državne intervencije in si pri oblikovanju politik želijo konsenza.

2.6.4 Krščansko-demokratske stranke

Tako kot social-demokratske, liberalne in konservativne stranke, lahko krščanske demokrate največkrat prepoznamo že po imenu. Tudi zanje Ennsler (2010, 7) navaja, da se njihovo endogeno poimenovanje sklada z eksogenim poimenovanjem.

Krščansko-demokratske stranke so nastale v času nacionalne revolucije in družbene cepitve na državo in cerkev, ki je ločila krščanske in sekularne stranke (Ennsler 2010, 3).

Duhovno družino krščanskih demokratov Gallagher in drugi (2006, 242) razdelijo na več različnih sklopov. Prvi sklop je v osnovi rimokatoliški in vključuje krščanske stranke, ki so postale aktivne v sredini in konec 19. stoletja in so danes med najmočnejšimi v Evropi. Drug sklop krščanskih demokratov sestavljajo stranke, ki črpajo podporo tako katolikov kot protestantov. Tretji sklop pa predstavljajo stranke, ki so v svojem izvoru protestantske (Ware 1996, 37). Opisana delitev na samo ideologijo ne predstavlja večjega vpliva, zato jih lahko označimo za ideološko homogene.

2.6.5 Komunistične stranke

Glede na ime lahko komunistične stranke označimo za homogene, saj večina v svojem imenu nosi pojem komunistična (Leftist Parties of the World 2005).

Skoraj vse evropske komunistične stranke so bile oblikovane neposredne po ruski revoluciji leta 1917, kot podpornice Leninovih načel in zagovornice revolucionarne poti k socializmu (Gallagher in drugi 2006, 236).

V nasprotju z drugimi je ideologijo komunistične duhovne družine dokaj lahko ugotoviti (vsaj za prvih pet desetletij po nastanku teh strank) (Ware 1996, 37). Kominterni, ki je bila ustanovljena leta 1919, je poskušala nadzorovati ideologijo in programe komunističnih strank izven Rusije in je delovala kot nekakšen uradni skrbnik ideologije⁸ (Ware 1996, 37). Toda tako kot je imela ruska revolucija neposreden vpliv na ustanovitev komunističnih strank, tako je imel tudi padec sovjetskega komunizma skoraj neposreden vpliv na komunistične stranke po Evropi (Ware 1996, 38). Po padcu Berlinskega zidu leta 1989 in padcu komunističnega režima v vzhodni Evropi in bivši Sovjetski zvezi, so začele komunistične stranke, ki so se ohranile v zahodni Evropi, proces prenove in so opustile svojo ideološko oznako ali popolnoma izginile kot samostojna politična moč. Le redke komunistične stranke so vztrajale pri enakih nazorih in tradicionalni identiteti kot pred padcem komunizma (Gallagher in drugi 2006, 235; Ware 1996, 38).

2.6.6 Agrarne stranke

Agrarne stranke za svoje poimenovanje največkrat uporabljajo pojma agrarne ali kmečke.

To so stranke manjših kmetov in drugih agrarnih delavcev, ki so se pojavile konec 19. in v začetku 20. stoletja, ko sta industrializacija in gospodarska kriza ustvarili nezadovoljstvo med ruralnim prebivalstvom oziroma kot upor zoper finančne interese, ki so spodkopavali kmetijstvo (Ware 1996, 39).

Ware (1996, 39) agrarne stranke na političnem spektrumu uvršča na desnico, tako glede ekonomskih kot socialnih vprašanj. Agrarne stranke, ki so se ohranile, so spremenile svoja imena in usmeritev. Svojih članov pa ne iščejo več le med tistimi, ki so odvisni od kmetijstva, ampak med vsemi, ki pripadajo srednjemu razredu. Gallagher in drugi (2006, 251) dodajajo, da čeprav so se agrarne stranke pomaknile stran od svoje ruralne osnove, še vedno ostajajo edina stranka, ki zagovarja interese kmetijstva. Druga dva pomembna poudarka agrarne stranke vidijo v zagovarjanju decentralizacije in ohranjanju okolja. V splošnem lahko

⁸ Tudi po razpustu Kominterne leta 1943, so se nekatere komunistične stranke še vedno obračale k Moskvi po navodila.

rečemo, da so agrarne stranke skozi čas spolzele z leve proti desni, danes pa poskušajo nastopati v vlogi pristne sredinske stranke.

2.6.7 Regionalne in etnične stranke

V večini liberalnih demokracij poznamo pomembne manjšine, ki se od dominantne večine zelo razlikujejo, imajo drugačno kulturo ali ekonomske interese, ki izhajajo iz teritorija, ki ga zavzemajo. Opisane razlike predstavljajo podlago za nastanek regionalnih in etničnih strank (Ware 1996, 39).

Zahteve regionalnih in etničnih strank so lahko zelo različne, od želje po večji regionalni avtonomnosti do popolnega separatizma. Stranke v tej družini se, kljub skupnim regionalnim ali etničnim interesom, močno razlikujejo glede na njihovo lego na spektrumu levo-desno (Gallagher in drugi 2006, 254). Nacionalizem se navadno povezuje z desnico. Podpira tradicionalne vrednote in je večinoma bolj privlačen za buržoazijo kot delavski razred. Nekatere etnične in regionalne stranke pa lahko uvrstimo celo na skrajno desnico. Vseeno pa danes obstaja več regionalnih in etničnih strank, ki imajo izrazito sredinsko ali levo-sredinsko usmeritev. Stranke v tej skupini lahko označimo kot precej heterogene (Ware 1996, 40).

2.6.8 Skrajno desne stranke

Stranke skrajne desnice je najtežje zbrati pod enim skupnim poimenovanjem. Prav tako v tej družini največkrat prihaja do neskladja med endogenim in eksogenim poimenovanjem (Ennsner 2010, 7).

Ennsner (2010, 3) prav tako navaja, da med strankami v tej družini ni enotnega družbenega in organizacijskega izvora. Stranke skrajne desnice so glede na ta kriterij zelo heterogene.

Klasifikacija in analiziranje skrajne desnice je veliko bolj zapleteno kot analiza levice (Ware 1996, 41-2). Lahko so ekstremno desne in zelo ksenofobične, nekatere celo trdijo, da so naslednice fašističnega in antisistemskega desničarskega gibanja. V splošnem pa sta izraziti predvsem dve značilnosti. Prva je mobilizacija proti imigraciji in proti politikam, ki promovirajo multikulturalizem, druga pa je mobilizacija proti politični uveljavitvi oziroma egoističnemu karakterju političnega razreda. Zaradi njihove skrajnosti, jih večina uveljavljenih strank ne prepoznava kot primerne koaličijskega zaveznika (Gallagher in

drugi 2006, 252-4). Norris (v Ennser 2010, 5) označi skrajno desne stranke kot zelo raznolike v ideologiji, ki ji sledijo.

2.6.9 Ekološko gibanje

Zaradi določenega antistrankarskega razpoloženja označuje Ennser (2010, 7) ekološko gibanje glede na ime za heterogeno. Po drugi strani so stranke v tej duhovni družini največkrat označene kot Zeleni. Iz teh dveh razlogov družino označujem kot delno heterogeno.

Izmed vseh duhovnih družin strank je ekološko gibanje najnovejše (Gallagher in drugi 2006, 239) in je nastalo na podlagi konflikta med materialističnimi in postmaterialističnimi vrednotami (Fink-Hafner 2001, 45). Müller-Rommel (v Ennser 2010, 3) duhovno družino glede na zgodovinski izvor klasificira kot homogeno.

Ekološko gibanje sicer črpa iz širokega spektra idej, od leve, desne in centra, a je klasificirano kot nova vrsta politik na levici (Ware 1996, 43).

Tabela 2.1: Primerjava duhovnih družin strank glede na izbrane kriterije

	IME	IZVOR	IDEOLOGIJA
Social-demokratske	homogena	homogena	heterogena
Liberalne, radikalne	homogena	homogena	heterogena
Konservativne	homogena	homogena	heterogena
Krščansko-demokratske	homogena	homogena	homogena
Komunistične	homogena	homogena	heterogena
Agrarne	homogena	homogena	homogena
Regionalne, etnične	heterogena	heterogena	heterogena
Skrajno desne	heterogena	heterogena	heterogena
Ekološko gibanje	delno heterogena	homogena	homogena

Vir: prirejeno po Ware (1996), Gallagher in drugi (2006), Leftist Parties of the World (2005), Ennser (2010), Liberal International (2011), Party of European Socialists (2011a; 2011b), Socialist Internacional (2011a, 2011b).

Stranke torej razvrščamo glede na ime in izvor ter ideologijo, ki ji sledijo in mednarodna združenja, v katere so vključene, v različne družine. Področje raziskovanja je široko, a kljub svoji pomembnosti za primerjalno raziskovanje strankarske politike, na določenih delih ostaja premalo teoretizirano in natančno določeno (Mair in Mudde 1998, 214). Izpostavimo lahko le nekatere probleme, ki spremljajo vse poskuse klasifikacije strank glede na njihovo družinsko identiteto. Zastavlja se vprašanje števila duhovnih družin, vprašanje natančne določitve mej med različnimi družinami ter vprašanje neizogibne nestabilnosti in pretoka v mednarodnih združenjih (Mair in Mudde 1998, 221-3). Kljub temu, da bi nam uspelo natančno definirati in omejiti vsako izmed duhovnih družin, pa nam še vedno ostane vprašanje razlik med strankami v posamezni duhovni družini. Čeprav lahko stranke uvrstimo v isto duhovno družino, še ne pomeni, da so si stranke popolnoma enake. Tudi znotraj duhovnih družin prihaja do razlik. Nekatere so bolj homogene, druge manj. Pri vseh duhovnih družinah strank pa je moč zaznati vsaj določeno stopnjo heterogenosti. Glede tega, kako visoka je ta stopnja, so mnenja avtorjev zelo različna. Gallagher in drugi (2006, 241) trdijo, da so duhovne družine na desnici veliko bolj heterogene kot tiste na levici. Laver in Hunt (v Ware 1996, 27-8) v svoji študiji⁹ potrdita, da prihaja do razlik znotraj duhovnih družin, a kot bolj heterogene duhovne družine označita liberalno in radikalno, socialistično in social-demokratsko ter regionalno in etnično družino strank, kot bolj homogene pa krščansko-demokratsko in komunistično družino strank ter ekološko gibanje. Po mnenju Smitha (v Ennser 2010, 6) so vse glavne družine strank, konservativci, krščanski demokrati, socialni demokrati in komunisti, bolj ideološko heterogene kot liberalci. Ennser pa v svoji študiji skupine podobnih strank identificira glede na analizo grozdov¹⁰ in potrdi, da so duhovne družine na levici bolj homogene kot tiste na desnici.

⁹ Laver, Michael in Ben Hunt. 1992. *Policy and party competition*. New York: Rutledge. Študija vključuje sodbe strokovnjakov iz določenih liberalnih demokracij, ki so locirali stranke na različnih političnih dimenzijah in se osredotoči na dve lestvici. Prva se nanaša na stališče strank glede javnega lastništva sredstev proizvodnje, druga pa glede socialnih vprašanj.

¹⁰ Izvirno: cluster analysis.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Primerjava strank SD in SDP

Podrobnejši opis nastanka in razvoja strank SD in SDP sem, zaradi prostorske omejitve, uvrstila v Prilogo A.

3.1.1 Ime

Obe stranki, Socialni demokrati in Social-demokratska partija, že v imenu nosita pojem socialne demokracije, po čemer lahko sklepamo, da sodita v social-demokratsko duhovno družino.

3.1.2 Izvor

Slovenija in Hrvaška si delita velik del zgodovine. Od konca 19. stoletja naprej sta bili povezani v več različnih političnih skupnosti¹¹. Po zmagi Titove Ljudske fronte na volitvah v ustavodajno skupščino, novembra 1945, se namesto demokracije prične obdobje diktature komunistične partije. Po Titovi smrti maja 1980 se je zaključilo obdobje specifične samoupravne socialistične ureditve, začeli pa so se kazati prvi znaki ekonomske in politične krize. V ospredje vedno bolj prihajajo ideje avtonomije, konfederalizma, odcepitve in nasprotovanje centralizmu (Kotar 2000, 308-12).

Na temelju prvega člena¹² ustave Socialistične federativne republike Jugoslavije iz leta 1974 in zaradi ekonomskih, političnih in socialnih težav, se je *Slovenija* v začetku leta 1989 podala na pot intenzivnega tranzicijskega procesa. Ustanovljene so bile prve demokratične stranke¹³, ki so zahtevale pravico do svobodnega političnega združevanja. Kasneje so se s Slovenskimi krščanskimi demokrati, Zelenimi Slovenije in še nekaterimi manjšimi strankami povezale v Demokratično opozicijo Slovenije (Demos). Do sprememb in reorganizacije pa je prišlo tudi v vladajoči Zvezi komunistov Slovenije, ki je pretrgala vez z Zvezo komunistov Jugoslavije in

¹¹ V Avstro-Ogrsko monarhijo, Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov, Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, Kraljevino Jugoslavijo, Demokratično federativna Jugoslavijo in Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo (Vodopivec in drugi 2003; Pavličević 2000).

¹² »Socialistična Federativna republika Jugoslavija je zvezna država kot državna skupnost prostovoljno združenih narodov in njihovih socialističnih republik ter socialističnih avtonomnih pokrajin Kosova in Vojvodine v sestavi Socialistične republike Srbije, ki temelji na oblasti in samoupravljanju delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, ter socialistična samoupravna demokratična skupnost delovnih ljudi in občanov ter enakopravnih narodov in narodnosti« (Wikivir. 2010. Ustava socialistične federativne republike Jugoslavije (1974). Dostopno prek: http://sl.wikisource.org/wiki/Ustava_Socialisti%C4%8Dne_federativne_republike_Jugoslavije_%281974%29 (22. avgust 2011).)

¹³ Demokratična, Kmečka in Socialdemokratska zveza.

se preimenovala v Stranko demokratične preнове. Na volitvah leta 1990 je s programom demokratizacije, pluralizacije in slovenske državne suverenosti zmagala koalicija Demos, sledile pa so ji stranke kontinuitete¹⁴ (Prunk 2000, 44-6). Od maja 1990 do konca leta 1991 sledi niz dogodkov¹⁵, ki rezultirajo v sprejetju nove slovenske ustave 23. decembra 1991. Ustava uzakoni novo demokratično ureditev s parlamentarnim sistemom državne oblasti. Državni zbor predstavlja zakonodajno vejo oblasti, vlada pa skupaj s predsednikom države opravlja izvršno funkcijo oblasti. Vlada je parlamentu formalno podrejena, saj le-ta usmerja in nadzoruje delo vlade. Poudarjena vloga državnega zbora v nekaterih točkah že spominja na skupščinski parlamentarizem. Močno pa je v razmerju do zakonodajne oblasti oslavljen tudi položaj šefa države, katerega pristojnosti so zožene predvsem na predstavniške in protokolarne funkcije (Lajh 2005, 54-5).

Proces demokratičnega prehoda na *Hrvaškem* je v veliki meri podoben slovenskemu, saj je tudi na Hrvaškem prišlo do mirne zamenjave političnega sistema po sestopu nekdanje politične elite. Za razliko od Slovenije pa je hrvaško demokratizacijo zaznamoval nacionalni konflikt in vojna agresija s strani Srbije (Zajc 2001, 33). 22. decembra 1990 je bila sprejeta nova hrvaška ustava, 25. junija 1991 pa je Hrvaška razglasila popolno suverenost in samostojnost. V veljavo je prišel mešani parlamentarno-predsedniški sistem, z močno okrepljeno vlogo predsednika republike kot nosilca izvršilne veje oblasti. Vlada je znotraj dualizma izvršilne veje oblasti v izrazito šibkejšem in podrejenem položaju. Zakonodajna oblast pa je v rokah parlamenta, Hrvaškega sabora, ki je bil v svoji prvotni obliki dvodomni predstavniški organ (Lajh 2005, 56-7).

Stranki SD in SDP sta nastali kot reformirani naslednici komunistične partije Slovenije in Hrvaške. Lahko rečemo, da sta si, glede na izvor, enaki. Toda pri tem je potrebno izpostaviti dejstvo, da ne gre za »klasičen« social-demokratski izvor, ki temelji na družbenem konfliktu med delavci in lastniki proizvodnih sredstev, ampak gre bolj za preoblikovanje. Kot izpostavlja že Gallagher (in drugi 2006, 257-8) podobnih strank v razvitih demokracijah evropskega zahoda ne najdemo. Tako v postkomunistični Evropi lahko govorimo o dveh različnih skupinah znotraj social-demokracije. Prvo skupino sestavljajo bivši komunisti, drugo

¹⁴ Demos dobi 54 odstotkov, stranke kontinuitete pa 46 odstotkov glasov (Prunk 2000, 46).

¹⁵ Lojze Peterle izvoljen za predsednika prve demokratične vlade, sprejeta Deklaracija o suverenosti RS, sprejet in izveden Zakon o plebiscitu, razglašeni Deklaracija o neodvisnosti in Temeljna ustanovna listina o avtonomiji in neodvisnosti RS (Kotar 2000, 313-20).

pa konvencionalni socialni demokrati. Tako SD kot SDP sodita v prvo izmed teh dveh skupin social-demokratske duhovne družine.

3.1.3 Mednarodna združenja

Socialistična internacionala je svetovna organizacija social-demokratskih, socialističnih in laburističnih strank. Združuje preko 160 političnih strank in organizacij z vseh kontinentov. Intenzivno deluje na področju krepitve in razvoja social-demokratskih politik v svetu (Socialist Internacional 2011b).

Stranka evropskih social-demokratov (PES) združuje socialistične, social-demokratske in laburistične stranke Evropske unije. Njeni cilji so: krepitev socialističnih in social-demokratskih gibanj v Evropski uniji in v celotni Evropi, razvijanje tesnih delovnih odnosov med nacionalnimi strankami, nacionalnimi parlamentarnimi skupinami, parlamentarno skupino PES, PES ženske, ECOSY¹⁶ in drugimi socialističnimi in social-demokratskimi strankami, definiranje skupnih politik za Evropsko unijo in sprejetje skupnega programa za volitve v Evropski parlament. Združuje 33 polnopravnih članic iz 27 držav članic EU in Norveške ter 12 pridruženih članic in 5 opazovalk (Party of European Socialists 2011b).

Stranki SD in SDP sta članici Socialistične internacionale, prav tako je SD članica, SDP pa pridružena članica, Stranke evropskih social-demokratov.

3.1.4 Politike in ideologija

Kriterij, ki stranke razvršča v duhovne družine glede na njihovo ideologijo oziroma politike, ki jih zagovarjajo in sprejemajo, predvideva več različnih načinov za takšno klasifikacijo, vključno s sodbami strokovnjakov, zakonodajnim vedenjem, podatki množičnih raziskav, uradnimi izjavami o politikah in analizo strankarskih programov (Mair in Mudde 1998, 217-18). Za svojo analizo bom uporabila dva izmed naštetih, in sicer *sodbe strokovnjakov* in *analizo volilnih programov strank*.

¹⁶ ESOCY (Young European Socialists) je organizacija mladih evropskih socialistov, ki združuje socialistična in social-demokratska mladinska gibanja (ESOCY-Young European Socialists. Dostopno prek: <http://www.ecosy.org/> (23. avgust 2011).)

- *Sodbe strokovnjakov*

Benoit in Laver (2006, 2) se v svoji študiji¹⁷ osredotočita na analizo pozicioniranja političnih strank v 47 državah. Zajeta je bila najbolj celovita možna populacija strokovnjakov, ki so po svoji najboljši presoji locirali pozicije strankarskih stališč glede vnaprej določenih politik v strankarskem sistemu, o katerem imajo strokovno znanje. Izbiro vnaprej določenih dimenzij javne politike je vodila kombinacija splošnega znanja avtorjev o javnih politikah in strankarskem tekmovanju ter specifično znanje o javnopolitičnih razpravah v izbrani državi ali regiji. Splošne javnopolitične dimenzije, ki jih je do določene mere mogoče najti v vsaki državi, so vključevale osrednji sklop vprašanj o ekonomskih, socialnih in okoljskih politikah ter o decentralizaciji odločanja. Dodatno pa so bila izmerjena tudi stališča, značilna samo za določeno državo, ki so bila skrbno izbrana na podlagi posvetovanja z lokalnimi strokovnjaki. Vključevala so vprašanja o priseljevanju, deregulaciji, Evropski uniji, zunanji in varnostni politiki ter zdravstvenem varstvu. Ena izmed večjih kategorij je bil nabor »postkomunističnih« dimenzij, ki so ga sestavljale dimenzije, značilne za politične sisteme držav, ki so začele demokratičen prehod v začetku 90. let 20. stoletja. Postkomunistične stranke so bile locirane glede na dimenzije javnih politik, ki so vključevale privatizacijo, religijo, odnos do bivših komunistov, svobodo medijev, pristop k EU, nacionalizem in tuje lastništvo zemljišč. Prav tako so strokovnjaki, ob upoštevanju vseh vidikov strankarske politike, locirali stranke glede na levo-desno dimenzijo. Študija tako ponudi informacije o pozicijah strank v skupnem formatu za veliko število držav (Benoit in Laver 2006, 2).

¹⁷ Benoit, Kenneth in Michael Laver. 2006. *Party Policy in Modern Democracies*. London, New York: Routledge.

Tabela 3.1: Primerjava SD in SDP glede na stališča strank o izbranih javnopolitičnih dimenzijah

Javnopolitična dimenzija	SD ¹⁸	SDP
Levo-desno ¹⁹	4,8	7,2
Pridruževanje EU ²⁰	16,7	17,7
Nacionalizem ²¹	7,7	6,3
Tuje lastništvo zemljišč ²²	10,9	7,8
Privatizacija ²³	7,7	12,7
Sociala ²⁴	5,4	5,5
Svoboda medijev ²⁵	8,9	7,8
Vera ²⁶	18,3	16,8
Davki proti porabi ²⁷	8,2	11,5
Decentralizacija ²⁸	9,2	6,7
Urbano-ruralno ²⁹	6,3	5,2
Okolje ³⁰	11,0	12
Bivši komunisti ³¹	3,4	2,3

Vir: Benoit in Laver (2006, 253-287).

¹⁸ Benoit in Laver uporabita podatke iz volitev leta 2000, ko je stranka SD nastopila kot ZLSD.

¹⁹ Vprašanje: Prosimo, locirajte stranko na splošni levo-desno dimenziji, vpoštevajoč vse vidike strankarske politike (Benoit in Laver 2006, 174).

²⁰ Nasprotovanje pridruženju EU (1), naklonjenost pridruženju EU (20) (Benoit in Laver 2006, 169).

²¹ Močno spodbujanje kozmopolitske nasproti nacionalne zavesti, zgodovine in kulture (1), močno spodbujanje nacionalne nasproti kozmopolitske zavesti, zgodovine in kulture (20) (Benoit in Laver 2006, 174).

²² Podpiranje neomejenih pravic tujcev pri kupovanju in lastništvu zemlje (1), nasprotovanje karšnim koli pravicam tujcev pri kupovanju in lastništvu zemlje (20) (Benoit in Laver 2006, 173).

²³ Spodbujanje največjega državnega lastništva podjetij in industrije (1), nasprotuje vsemu državnemu lastništvu podjetij in industrije (Benoit in Laver 2006, 173).

²⁴ Naklonjenost liberalnim politikam glede splava, homoseksualnosti in evtanazije (1), nasprotuje liberalnim politikam glede splava, homoseksualnosti in evtanazije (Benoit in Laver 2006, 168-9).

²⁵ Množični mediji bi morali biti pri izdajanju vsebin popolnoma svobodni (1), vsebine množičnih medijev bi morale biti zaradi javnega ineteresa regulirane s strani države (20) (Benoit in Laver 2006, 173-4).

²⁶ Podpiranje verskih načel v politiki (1), podpiranje sekularnih načel v politiki (20) (Benoit in Laver 2006, 174).

²⁷ Podpiranje dviga davkov za zvišanje javnih storitev (1), podpiranje zmanjševanja javnih storitev in posledično davkov (20) (Benoit in Laver 2006, 168).

²⁸ Spodbujanje decentralizacije v administraciji in odločanju (1), nasprotovanje decentralizaciji v administraciji in odločanju (20) (Benoit in Laver 2006, 173).

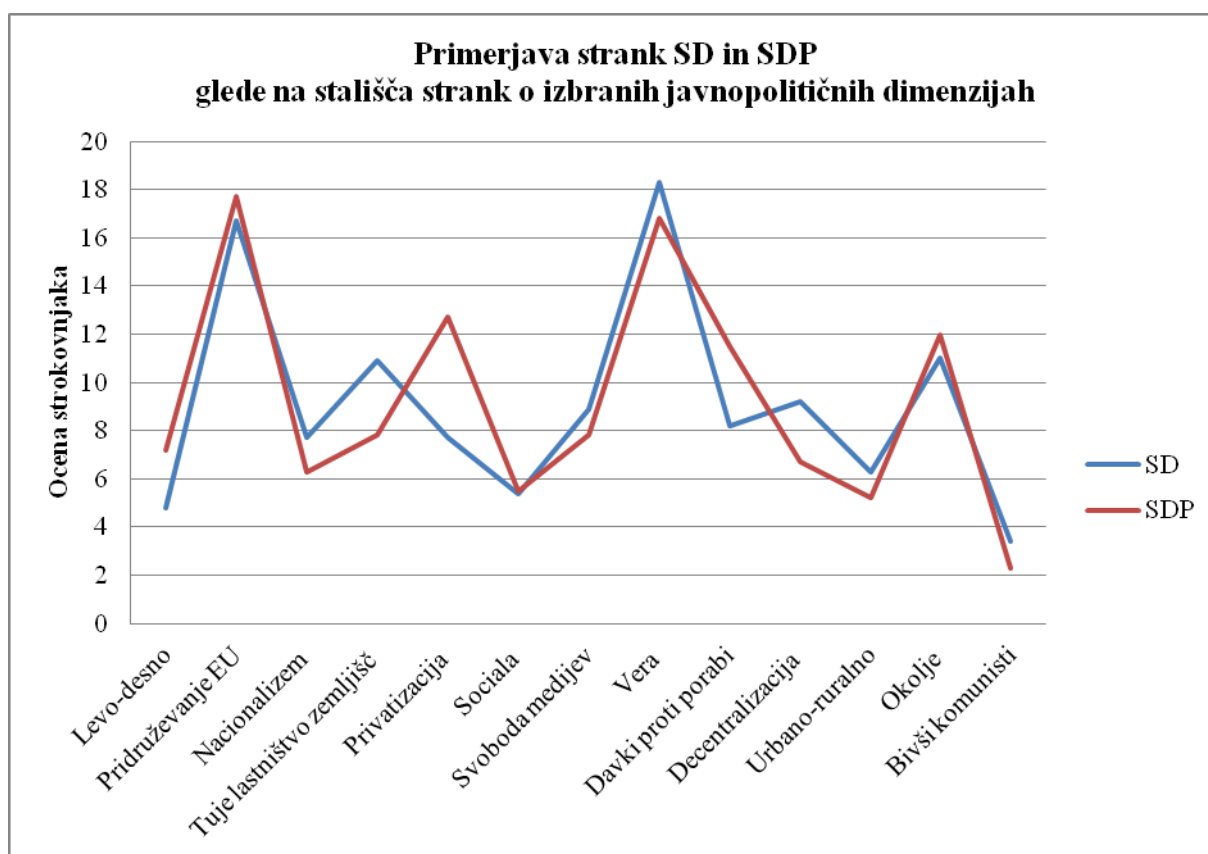
²⁹ Podpiranje interesov urbanih volivcev (1), podpiranje interesov ruralnih volivcev (20) (Benoit in Laver 2006, 174).

³⁰ Podpiranje varovanja okolja na račun ekonomske rasti (1), podpiranje ekonomske rasti na račun škodovanja okolju (20) (Benoit in Laver 2006, 173).

³¹ Funkcionarji bivše komunistične stranke bi morali imeti pri participaciji v javnem življenju enake pravice in priložnosti kot ostali državljani (1), funkcionarji bivše komunistične stranke bi morali biti izključeni iz javnega življenja kolikor je to le mogoče (20) (Benoit in Laver 2006, 173).

Glede na podatke, ki sta jih Benoit in Laver (2006, 253-287) zbrala v svoji študiji, sem oblikovala Tabela 3.1, ki prikazuje oceno stališč strank SD in SDP glede na izbrane javnopolitične dimenzije. Pri večini obravnavanih javnopolitičnih dimenzij je razlika med ocenami zelo majhna. Do največjih odstopanj prihaja glede stališč o privatizaciji ter glede davkov proti porabi in tujega lastništva zemljišč. A kljub temu, da enaka javnopolitična dimenzija lahko v različnih državah pomeni različne stvari, lahko zaključimo, da sta si stranki, glede na ocene strokovnjakov, med seboj podobni. Za boljšo predstavbo sem ocene strank predstavila tudi v obliki grafa.

Graf 3.1: Primerjava strank SD in SDP glede na stališča strank o izbranih javnopolitičnih dimenzijah

Vir: prirejeno po Benoit in Laver (2006, 253-287).

- *Analiza vsebine volilnih programov strank*

Program stranke je eden izmed njenih najpomembnejših dokumentov, ki v teoriji predstavlja zavezo stranke, da bo uresničila določene stvari, če pride na oblast (Gallagher in drugi 2006, 319). Kustec Lipicerjeva (2005, 37) pa strankarske programe definira kot dokumente, ki jih

najvišji organi strank predstavijo svojim volivcem in jih je možno analizirati glede na zunanje lastnosti ali vsebino. Slednji način je veliko kompleksnejši, a tudi pomembnejši (Kustec Lipicer 2005, 37). Zagotavljajo celostno in stalno »razmišljanje« stranke o njenih prioritetah in strategijah ter so ključnega pomena za razvoj demokracije in njenega proceduralnega in materialnega izvajanja (Pennings in Keman 2002, 76). Pomembni so, ker vplivajo na politični dnevni red in usmerjajo politično pozornost proti določenim vprašanjem (Walgrave in Nuytemans 2009, 191). Programi pokrivajo širok nabor političnih pozicij in tem ter so zato razumljeni kot nabor najpomembnejših izjav o strankarski poziciji (Volkens 2001, 34). Tuji teoretiki sicer ločijo med strankarskimi in volilnimi programi (Gallagher 2006, 319), v Sloveniji pa ta ločitev še ni popolnoma definirana in nemalokrat prihaja do zamenjave obeh pojmov.

Pozicioniranje strank na kontinuumu levo-desno na osnovi njihovih programov se je začelo z ustanovitvijo »Manifesto Research Group« (MRG) leta 1979 in nadaljevalo z oblikovanjem »Comperative Manifesto Project« (CMP) leta 1989 (Volkens 2001, 33; Pelizzo 2003, 69). Nabor podatkov in metode, ki so jih oblikovali člani skupine, omogočajo raziskovalcem merjenje pomembnosti tematik za preučevane stranke in boljše razumevanje načina, kako stranke definirajo svoje identitete in pozivajo svoje volivce (Pelizzo 2003, 69). Projekt vključuje kvantitativno tekstualno analizo programov strank iz večjega števila držav članic OECD (in Izraela) za celotno obdobje od leta 1945 in izključno temelji na pristopu vidnosti oziroma izpostavljenosti³² (Franzmann in Kaiser 2006, 164). Je projekt v teku, ki si prizadeva proizvesti primerljive podatke o vsebini povojnih volilnih programov. CMP uporablja stavke kot osnovno enoto analize in je razvil kodirni sistem, po katerem je vsak stavek volilnega programa razvrščen v samo eno izmed 56 standardnih kategorij, ki so nadalje razvrščene v sedem glavnih političnih področij³³. Volilni programi so nato karakterizirani glede na odstotke vseh razvrščenih stavkov v vsako izmed kategorij (Ray 1999, 3; Gabel in Huber 2000, 95; Pelizzo 2003, 69). Z metodo CMP so mogoči trije tipi primerjav. Primerjava sprememb političnih pozicij skozi čas znotraj določene stranke, primerjava sprememb političnih pozicij med strankami in primerjava sprememb med državami (Elischer 2010, 8). Toda potrebno je opozoriti, da ja analiza vsebine do neke mere sporna metoda z določenimi pomanjkljivostmi. V postopku analize se preštejejo vsi stavki, ki zadevajo določeno področje in se tako meri pomembnost vsakega področja. Rezultati nam ne sporočajo pozicij, ki jih

³² Izvirno: Saliency approach.

³³ Področja in kategorije so prikazani v prilogi B.

stranke zavzemajo do obravnavanih področij, ampak so povezovalna področja, kar pomeni, da se vse stranke strinjajo glede cilja, a se verjetno razlikujejo v načinu, kako ta cilj doseči ali, kateri cilj naj ima prednost (De Vries 1999, 3). Kljub temu, da naj bi bil nabor podatkov, pridobljenih z enakim kodirnim sistemom, uporaben za primerjavo velikega števila držav skozi daljše časovno obdobje, pa se nekateri avtorji s tem ne strinjajo. Tako De Vriesova (1999, 3-4) navaja, da nekatere izmed definiranih kategorij ne spadajo v nizozemsko politično situacijo in zato dobivajo zelo nizke rezultate, niso pa vključene nekatere kategorije, ki bi morale biti. Podobno potrjuje tudi Pelizzo (2003, 67-8) ter ugotavlja, da rezultati pridobljeni z metodo CMP niso najbolj uspešni pri določanju strankarskih pozicij na kontinuumu levo-desno, ampak gre bolj za strankarsko smer oziroma način in količino strankarskega gibanja glede na spreminjajoče se politične pogoje, da ostanejo volilno konkurenčne. Gabel in Huber (2000, 100) izpostavita značilnosti strank in njihovih programov, ki vodijo do čim boljše ocene pozicije strank. Če so programi strank kratki in skopi, ne morejo zagotoviti dovolj podatkov za klasifikacijo. Velike stranke večinoma obravnavajo širok spekter vprašanj in tematik in tako zagotavljajo informacije o vseh bistvenih CMP kategorijah. Stranke, ki volilne kampanje vidijo kot priložnost za povečanje možnosti za participacijo v vladi, napišejo »dobre« programe. Stranke v opoziciji se osredotočajo predvsem na specifične teme, stranke v vladi pa se morajo načeloma odločati o širokem spektru političnih vprašanj. Prav tako metoda ni uporabna za pozicioniranje ekstremnih strank. Problem nastane tudi glede stavkov, ki jih ni mogoče razvrstiti v eno izmed standardnih kategorij. Gabel in Huber (2000, 100-2) pa se strinjata z De Vrisovo in Pelizzom tudi glede napak, ki nastajajo zaradi specifik političnega prostora v različnih državah.

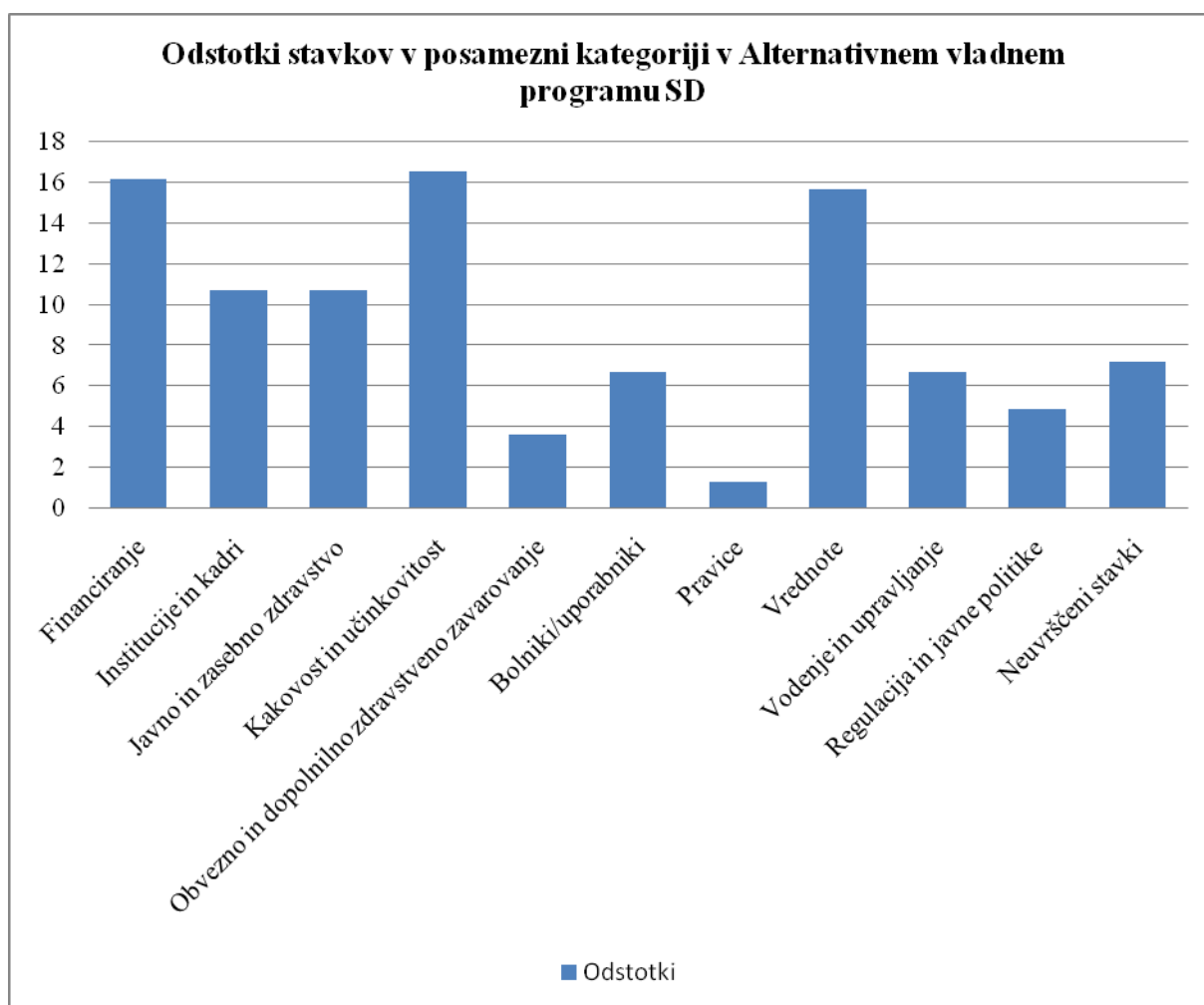
Kljub predstavljenim zadržkom sem analizo izbranih programov opravila na podlagi metode CMP, saj so ročno kodirane ocene politik iz programov strank še vedno najbolj razširjena metoda za merjenje strankarskih pozicij (Klemmensen in drugi 2007, 746). Mair (1999, 8) pa projekt označi kot eno izmed velikih zgodb o uspehu v sodelovanju mednarodne politične znanosti. V svoji analizi sem s pomočjo CMP metode primerjala dokumenta: Alternativni vladni program stranke SD in Zdravstvena politika stranke SDP. Uporabila sem metodologijo, ki so jo razvili v okviru CMP in jo ustrezno prilagodila. Vsak stavek iz obeh programov sem razvrstila v eno izmed izbranih kategorij. Namesto sedmih sem izbrala eno glavno politično področje, to je zdravstvo, ki sem ga nadalje razčlenila na deset kategorij. Uvedla pa sem tudi dodatno kategorijo neuvrščenih stavkov, v katero sem uvrstila stavke, ki jih ni bilo mogoče razvrstiti v eno izmed izbranih kategorij.

Kategorije sem izbrala glede na preliminarni pregled obeh dokumentov in glede na indikatorje kakovosti v zdravstvu po priporočilih OECD³⁴ (Kelley in Hurst 2006, 13-14). Izbrala sem naslednje kategorije: financiranje, institucije in kadri, javno in zasebno zdravstvo, kakovost in učinkovitost, obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje, bolniki/uporabniki, pravice, vrednote, vodenje in upravljanje, regulacija in javne politike. Kategorije sem podrobneje opisala v Prilogi C.

Po metodi CMP sem Alternativni vladni program SD razdelila v 224 stavkov. Od tega 16 stavkov, kar predstavlja 7,2 odstotka celotnega programa, nisem mogla uvrstiti v nobeno izmed kategorij. Iz analize je razvidno, da daje stranka SD v svojem Alternativnem programu največ poudarka kakovosti in učinkovitosti (16,5 odstotka), financiranju (16,1 odstotka) ter vrednotam (15,6 odstotka). Sledita kategoriji institucije in kadri ter javno in zasebno zdravstvo z 10,7 odstotki. Kategoriji bolniki/uporabniki ter vodenje in upravljanje zavzemata 6,7 odstotkov celotnega programa, sledijo pa jima regulacije in javne politike z 4,9 odstotki, obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje s 3,6 odstotki ter kategorija pravic z 1,3 odstotki. Za boljšo predstavbo prikazujem rezultate analize v obliki grafa.

³⁴ Gre za projekt Health Care Quality Indicator v okviru OECD, ki se izvaja od leta 2001. Dolgoročni cilj projekta je razviti niz kazalnikov, ki odražajo grobo sliko kvalitete zdravstva in jih je mogoče zanesljivo uporabiti v vseh državah z uporabo primerljivih podatkov. Projekt obravnava, katere koncepte in dimenzije kvalitete zdravstva bi morali meriti in na kakšen način (Kelley in Hurst 2006, 3).

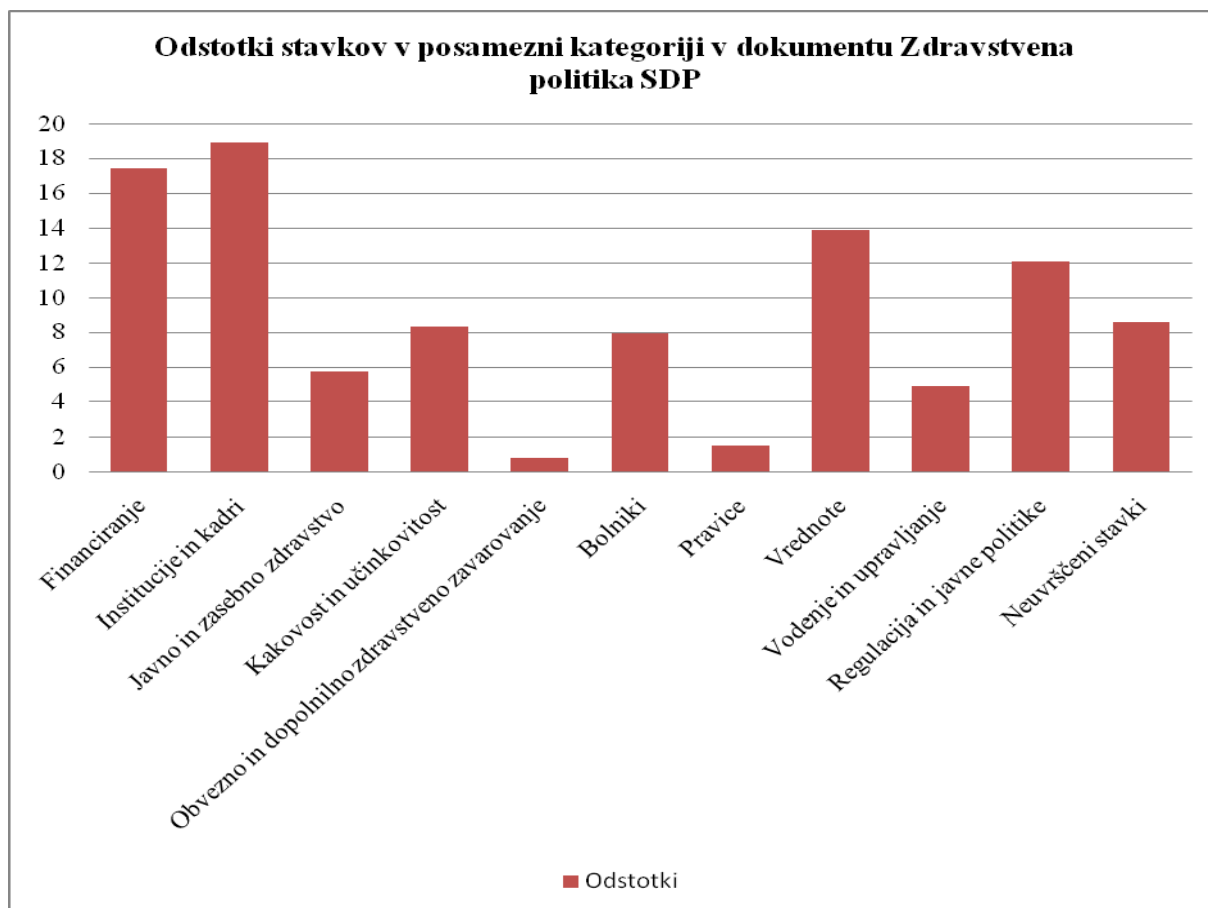
Graf 3.2: Odstotki stavkov v posamezni kategoriji v Alternativnem Vladnem programu SD

Vir: Lastna analiza Alternativnega vladnega programa SD

Dokument Zdravstvena politika pa sem po metodi CMP razdelila na 265 stavkov. Največji delež dokumenta pokrivata kategoriji institucij in kadrov (18,9 odstotkov) ter financiranje (17,4 odstotkov). Sledijo jima kategorije vrednote (13,9 odstotkov), regulacija in javne politike (12,1 odstotkov), kakovost in učinkovitost (8,3 odstotkov), bolniki (7,9 odstotkov), javno in zasebno zdravstvo (5,7 odstotkov) ter vodenje in upravljanje (4,9 odstotkov). Najmanjši delež v dokumentu pokrivata kategoriji pravice (1,5 odstotkov) ter obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje (0,8 odstotka). Neuvrščenih stavkov je 23 oziroma 8,6 odstotkov. Tudi rezultate analize dokumenta Zdravstvene politike SDP predstavljam v grafični obliki.

Graf 3.3: Odstotki stavkov v posamezni kategoriji v dokumentu Zdravstvena politika SDP

Vir: Lastna analiza dokumenta Zdravstvena politika SDP

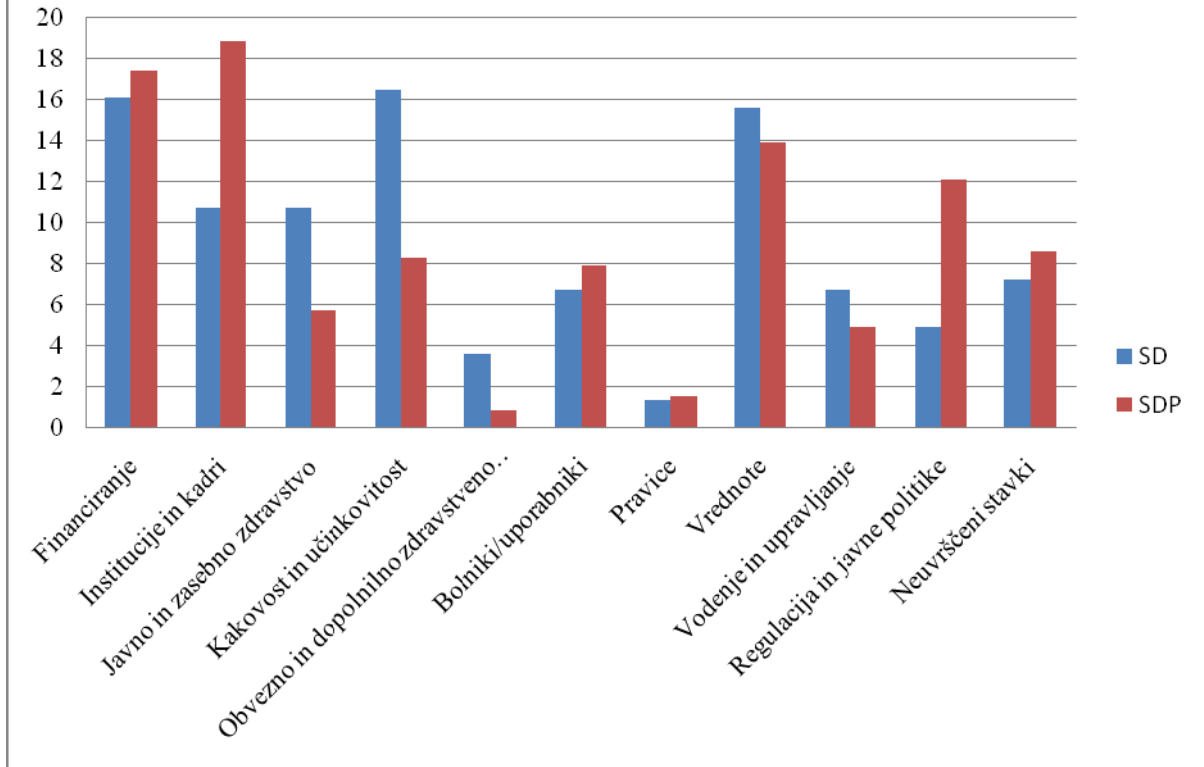
Če primerjamo analizi obeh dokumentov, ugotovimo, da sta si programa podobna v deležu stavkov, ki jih namenjata financiranju, bolnikom/uporabnikom, pravicam, vrednotam ter vodenju in upravljanju. Zelo pa se razlikujeta v deležu stavkov, ki jih namenjata institucijam in kadrom, javnemu in zasebnemu zdravstvu, kakovosti in učinkovitosti, obveznemu in dopolnilnemu zdravstvenemu zavarovanju ter regulaciji in javnim politikam. Delež stavkov, ki jih nisem mogla uvrstiti v nobeno izmed kategorij, je pri obeh dokumentih podoben. Primerjavo obeh dokumentov glede na odstotke stavkov v posamezni kategoriji sem prikazala v Grafu 3.4.

Na tej točki je nujno potrebno ponovno izpostaviti dejstvo, da uporabljena metoda ne meri oziroma primerja vsebine volilnih programov, ampak ocenjuje pomembnost vsakega področja

oziroma poudarek, ki ga stranke dajejo določenemu področju (De Vries 1999, 3). Metoda CMP temelji na teoriji vidnosti oziroma izpostavljenosti, ki v ospredje postavlja obseg, do katerega stranke poudarjajo različne tematike in vprašanja (Budge v Libbrecht in drugi 2009, 60). Končna ugotovitev analize je torej, da sta si dokumenta v polovici izbranih kategorij podobna, v drugi polovici kategorij pa različna. Do takšnega razkoraka lahko prihaja iz različnih vzrokov. Analiza vsebine po metodi CMP je namenjena razčlenjevanju daljših in celostnih programov strank, ne pa njihovih ožjih delov. Gabel in Huber (2000, 100) menita, da kratki in skopi programi niso primerni za klasifikacijo, saj ne nudijo dovolj širokega spektra podatkov za klasifikacijo. Do razlik med programoma lahko prihaja tudi zaradi različne stopnje razvoja področja zdravstva v Sloveniji in na Hrvaškem. Tako so lahko določena področja v zdravstvu, kjer sta si programa podobna, približno enako razvita; področja, kjer se programa razlikujeta, pa sta v vsaki izmed obravnavanih držav razvita do različne stopnje. Iz tega sledi, da glede na zdravstveno politiko, ki jo stranki zagovarjata v svojih programih, ne moremo trditi, da sta si stranki podobni.

Graf 3.4: Primerjava odstotkov stavkov v posamezni kategoriji v Alternativnem vladnem programu SD in dokumentu Zdravstven politika SDP

**Primerjava odstotkov stavkov v posamezni kategoriji v
Alternativnem vladnem programu SD in dokumentu Zdravstvena
politika SDP**

Vir: Lastna analiza Alternativnega vladnega programa SD in dokumenta Zdravstvena politika SDP.

4 ZAKLJUČEK

Teorija o duhovnih družinah strank le-te povezuje v družine glede na podobnost njihovega imena, izvora, ideologije in politike ter vključenosti v mednarodna združenja. Do razlik pa ne prihaja le med duhovnimi družinami, ampak prihaja do določene stopnje heterogenosti tudi znotraj samih družin. V diplomskem delu sem po pregledu že obstoječih virov ugotavljala, kako heterogene so posamezne družine. Cilj diplomskega dela je bil – s pomočjo teorije o duhovnih družinah – ugotoviti, ali lahko stranki SD in SDP uvrstim v isto, social-demokratsko duhovno družino. Opirala sem se tudi na teorijo o nastanku in razvoju političnih strank ter teorijo družbenih cepitev. Kot glavna teoretična podlaga pa so mi služili kriteriji za razvrščanje strank v duhovne družine, ki sta jih vpeljala Mair in Mudde.

Zastavila sem si naslednjo hipotezo: *Ker sta si stranki SD in SDP podobni glede na kriterije za razvrščanje strank v ideološke družine, ju lahko uvrstimo v isto, social-demokratsko, duhovno družino strank.* Hipotezo sem z izbranimi metodami in tehnikami preverjala na podlagi vpeljanih kriterijev. Glede na pridobljene rezultate hipotezo delno potrjujem. Izsledke svoje analize prikazujem v Tabeli 4.1.

Zastavljeno hipotezo sem preverjala na podlagi štirih izbranih kriterijev, in sicer: ime, izvor, politike in ideologija ter mednarodna združenja. Kriterija ime in izvor lahko v celoti potrdim. Stranki sta si podobni v imenu, v katerem nosita pojem socialne demokracije. Prav tako je podoben tudi njun izvor, ki izhaja iz Komunistične partije Slovenije in Hrvaške. V obeh državah je prišlo v času demokratičnega prehoda, po sestopu nekdanje politične elite, do mirne zamenjave političnega sistema. Partiji sta se v tem času reformirali in spremenili svoja imena. Prav tako lahko v celoti potrdim kriterij mednarodnih združenj, saj sta stranki na evropski in mednarodni ravni povezani v isti organizaciji. Tako SD kot SDP sta članici Socialistične internacionale; medtem ko je SD polnopravna članica Stranke evropskih social-demokratov, je SDP pridružena članica, saj Hrvaška še ni članica Evropske unije. Kriterija politike in ideologija pa na primeru SD in SDP ter njune zdravstvene politike, ne morem v celoti potrditi. Slednji kriterij sem preverjala v dveh točkah. Analizirala sem študijo z naslovom: *Strankarska politika v modernih demokracijah*, ki sta jo opravila Benoit in Laver. Po presoji strokovnjakov sta pozicionirala politične stranke v 47 državah. Glede na javnopolitične dimenzije, ki sta jih izbrala, sta si stranki SD in SDP zelo podobni. Najbolj se razlikujeta v stališčih o privatizaciji, davkih nasproti porabi in tuji privatizaciji zemljišč.

Drugi del analize sem opravila na podlagi metode CMP. Primerjala sem vsebino dokumentov: Alternativni vladni program stranke SD in Zdravstvena politika stranke SDP. Stavke obeh programov sem razdelila v enajst kategorij (od tega je ena kategorija vsebovala stavke, ki jih ni bilo mogoče uvrstiti). Strankarska programa s področja zdravstva sta si podobna v polovici izbranih kategorij, v drugi polovici kategorij pa se razlikujeta. Razlogov, zakaj pride do odstopanja, je lahko več. De Vriesova (1999, 3) in Pelizzo (2003, 67) dokazujeta, da metoda CMP v nekaterih političnih prostorih ni uporabna. Gabel in Huber (2000, 100) pa opozarjata, da kratki in skopi programi prav tako niso primerni za analizo po tej metodi. Sama dodajam ugotovitev, da do odstopanj med obema programoma lahko prihaja tudi zaradi razlik v stopnji razvoja izbranega področja v obeh državah.

Tabela 4.1: Ugotovitve na podlagi izbranih kriterijev

kriterij	ugotovitev
IME	Obe stranki v svojem imenu nosita pojem socialne-demokracije.
IZVOR	Ne gre za klasični social-demokratski izvor strank, saj nista nastali na podlagi družbenega konflikta, ampak gre za preoblikovanje. Obe stranki sta nastali kot reformirani naslednici komunistične stranke.
POLITIKE, IDEOLOGIJA	Podobnost strank glede na politike in ideologijo sem preverjala na dva načina. Analiza sodbe strokovnjakov je pokazala, da sta si stranke glede na obravnavane javnopolitične dimenzije zelo podobni. Glede na analizo vsebine strankarskih programov oziroma njihovih delov s področja zdravstva pa sta si stranki glede polovice izbranih kategorij podobni, v drugi polovici kategorij pa različni.
MEDNARODNA ZDRUŽENJA	Obe stranki sta članici Socialistične internacionale. Prav tako je SD polnopravna članica, SDP pa pridružena članica Stranke evropskih social-demokratov.

Zastavljeno hipotezo torej delno potrjujem, stranki pa kljub temu uvrščam v isto, social-demokratsko duhovno družino, saj je predhodna analiza obstoječih virov, s katero sem ugotavljala homogenost in heterogenost posameznih duhovnih družin, pokazala, da je social-demokratska duhovna družina homogena v imenu in izvoru, heterogena pa v ideologiji oziroma politikah, ki jih zagovarja.

Zaključujem z ugotovitvijo, da je vprašanje podobnosti in različnosti strank znotraj ideoloških družin, kompleksno vprašanje, ki je pritegnilo že veliko število raziskovalcev. Prav tako uporabljeni metodi – sodbe strokovnjakov in analiza vsebine volilnih programov – nista edini

metodi za raziskovanje tega področja. Avtorji navajajo še analizo zakonodajnega vedenja, podatkov množičnih raziskav in uradnih izjav o politikah. Za kompleksnejšo sliko bi bilo v nadaljnjem raziskovanju zanimivo opraviti analizo strank SD in SDP na področju zdravstva tudi po teh metodah.

5 LITERATURA

1. Benoit, Kenneth in Michael Laver. 2006. *Party policy in modern democracies*. New York in London: Rutledge.
2. Cohen, Michael. 2009. *The Ebb and Flow of Regional Parties: Political Openings, Behavioral Expectations, and Regional Party Volatility*. Doktorska disertacija. Ohio: The Ohio State University, Graduate Program in Political Science.
3. De Vries, Miranda W. M. 1999. *Computer Based Content Analysis on the Party Manifestos of the 1998 Dutch Elections*. University of Nijmegen, Department of Political Science. Prispevek predstavljen na European Consortium for Political Research Joint Session, Workshop on Estimating the Policy Positions of Political Actors. 26.–31. marca. Nemčija: Mannheim.
4. Elischer, Sebastian. 2010. *Measuring and Comparing Party Ideology in Nonindustrialized Societies: Taking Party Manifesto Research to Africa*. Dostopno prek: http://www.giga-hamburg.de/dl/download.php?d=/content/publikationen/pdf/wp139_elischer.pdf (15. september 2011).
5. Ennsner, Laurenz. 2010. The homogeneity of West European party families: The radical right in comparative perspective. *Party Politics*, 21. december. Dostopno prek: <http://ppq.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/early/2010/12/18/1354068810382936.full.pdf> (20. avgust 2011).
6. Fink-Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Založba FDV.
7. Fisher, Frank. 1995. *Evaluating public policy*. Chicago: Wadsworth Thomson Learning.
8. Franzmann, Simon in Andre Kaiser. 2006. Locating Political Parties in Policy Space: A Reanalysis of Party Manifesto Data. *Party Politics* 12 (2): 163-188.
9. Gabel, Matthew J. in John D. Huber. 2000. Putting Parties in Their Place: Inferring Party Left-Right Ideological Positions from Party Manifestos Data. *American Journal of Political Science* 44 (1): 94-103.
10. Gallagher, Michael, Michael Laver in Peter Mair, ur. 2006. *Representative government in modern Europe: institutions, parties, and governments*. Boston: McGraw-Hill.
11. Grad, Franc, Igor Kaučič, Ciril Ribičič in Ivan Kristan, ur. 1999. *Državna ureditev Slovenije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
12. Hansom, Kara in Peter Berman. 1998. Private Health Care Provision in Developing Countries: A preliminary analysis of levels and composition. *Health Policy and Planning* 13 (3): 195-211.

13. Howlett, Michael in M. Ramesh. 1995. *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Oxford: Oxford University Press.
14. Kelley, Edward in Jeremy Hurst. 2006. *Health care quality indicators project: conceptual framework paper*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/1/36/36262363.pdf> (5. september 2011).
15. Klemensen, Robert, Sara Binzer Hobolt in Martin Ejnar Hansen. 2007. Estimating policy positions using political text: An evaluation of the Wordscores approach. *Electoral Studies* 26 (4): 746-755.
16. Klingemann, Hans-Dieter, Richard I. Hofferbert in Ian Budge. 1994. *Parties, Policies, and Democracy*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press.
17. Kotar, Mirjam. 2000. Slovenska pot v neodvisnost in demokracijo: pregled dogodkov. V *Demokratski prehodi I.: Slovenija v primerjavi s srednjeevropskimi postsocialističnimi državami*, Danica Fink-Hafner in Miro Haček, 307-28. Ljubljana: FDV.
18. Krašovec, Alenka. 2000. *Moč v političnih strankah*. Ljubljana: FDV.
19. Kustec Lipicer, Simona. 2005. Pomen strankarskih programov na volitvah v Evropski parlament. V *Politološki vidiki volilne kampanje: Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*, ur. Simona Kustec Lipicer, 37-54. Ljubljana: FDV.
20. --- 2007. *Cena uspeha*. Ljubljana: Založba FDV.
21. Lajh, Damjan. 2005. Ustavne izbire na pojugoslovanskem prostoru. V *Politika na območju nekdanje Jugoslavije*, Danica Fink-Hafner, Damjan Lajh in Alenka Krašovec, 45-68. Ljubljana: FDV.
22. Lane, Jan-Erik in Svante Ersson. 1987. *Politics and society in Western Europe*. London, Thousand Oaks in New Delhi: Sage.
23. LaPalombara, Joseph in Myron Weiner. 1990. The Origin of Political Parties. V *The West European Party System*, ur. Peter Mair, 25-30. Oxford: Oxford University Press.
24. Laver, Michael in W. Ben Hunt. 1992. *Policy and party competition*. New York in London: Routledge.
25. Libbrecht, Liselotte, Bart Maddensa, Wilfried Swendenb in Elodie Fabrea. 2009. Issue salience in regional party manifestos in Spain. *European Journal of Political Research* 48 (1): 58-79.
26. Liberal International. 2011. *Members*. Dostopno prek: http://www.liberal-international.org/editorialIndex.asp?ia_id=524 (11. september 2011).

27. Lipset, Seymour Martin in Stein Rokkan. 1990. Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments. V *The West European Party System*, ur. Peter Mair, 91-138. Oxford: Oxford University Press.
28. Leftist Parties of the World. 2005. *Communist Parties*. Dostopno prek: <http://www.broadleft.org/communis.htm> (11. september. 2011).
29. Mair, Peter. 1999. *Searching for the Positions of Political Actors: A Review of Approaches and an Evaluation of Expert Surveys in Particular*. Leiden University, Department of Political Science. Prispevek predstavljen European Consortium for Political Research Joint Workshops. 26.–31. marca. Nemčija: Mannheim.
30. --- in Cas Mudde. 1998. The party family and its study. *Annual Review of Political Science* 1 (1): 211-29.
31. Možina, Stane. 1994. Management danes. V *Management*, ur. Stane Možina, 14-38. Radovljica: Didakta.
32. Panebianco, Angelo. 1988. *Political parties: organisation and power*. Cambridge, New York, New Rochelle, Melburne in Sydney: Cambridge University Press.
33. Pavličević, Dragutin. 2000. *Kratka politička i kulturna povijest Hrvatske*. Dostopno prek: <http://hic.hr/books/pavlicev/index.htm> (11. avgust 2011).
34. Pelizzo, Riccardo. 2003. Party positions or party direction? An analysis of Party Manifesto Data. *West European Politics* 26 (2): 67-89.
35. Pennings, Paul in Hans Keman. 2002. Towards a New Methodology of Estimating Party Policy Positions. *Quality and Quantity* 36 (1): 55-79.
36. Party of European Socialists. 2011a. *PES Members*. Dostopno prek: <http://www.pes.org/en/about-pes/pes-members/parties> (23. avgust 2011).
37. --- 2011b. *About the PES*. Dostopno prek: <http://www.pes.org/en/about-pes> (23. avgust 2011).
38. Prunk, Janko. 2000. Tranzicijske poti v Sloveniji in srednjeevropskih državah v letih 1989 do 1992/93. V *Demokratski prehodi I.: Slovenija v primerjavi s srednjeevropskimi postsocialističnimi državami*, Danica Fink-Hafner in Miro Haček, 43-57. Ljubljana: FDV.
39. Ray, Leonard. 1999. *A Natural Sentences Approach to the Computer Coding of Party Manifestos*. Binghamton University, Department of Political Science. Prispevek predstavljen na European Consortium for Political Research Joint Workshops. 26.–31. marca, v Mannheimu, Nemčija.

40. Socialni demokrati. 2008. *Alternativni vladni program Socialnih demokratov*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/file.php?id=245> (18. maj 2011).
41. --- 2011. *Zgodovina*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/predstavitev/preberi/2/zgodovina/> (19. avgust 2011).
42. Socijaldemokratska partija Hrvaške. 2007. *Zdravstveni program*. Dostopno prek: <http://www.sdp.hr/media/55559/zdravstvena%20politika.pdf> (18. maj 2011).
43. --- 2011. *O SDP-u*. Dostopno prek: <http://www.sdp.hr/o-sdp-u/> (19. avgust 2011).
44. Socialist International. 2011. *Member parties of the Socialist International*. Dostopno prek: <http://www.socialistinternational.org/viewArticle.cfm?ArticlePageID=931> (23. avgust 2011).
45. --- 2011a. *About us*. Dostopno prek: <http://www.socialistinternational.org/about.cfm> (23. avgust 2011).
46. Štern, Bojanka. 2007. Javno zdravje in javno zdravstvo. *Zdravniški vestnik* 76 (5): 317-22.
47. *Ustava Republike Slovenije* (URS). Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (18. maj 2011)
48. Vodopivec, Barbara, ur. 2003. *Slovenska zgodovina v besedi in sliki*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
49. Volkens, Andrea. 2001. Manifesto research since 1979: From reliability to validity. V *Estimating the policy position of political actors*, ur. Michael Laver, 34-49. London, New York: Routledge.
50. Walgrave, Stefaan in Michiel Nuytemans. 2009. Friction and Party Manifesto Change in 25 Countries: 1945-98. *American Journal of Political Science* 53 (1): 190-206.
51. Ware, Alan. 1996. *Political parties and party systems*. Oxford: Oxford University Press.
52. Zajc, Drago. 2001. Demokratične volitve in prehod v nekaterih novih državah na območju nekdanje Jugoslavije. V *Demokratični prehodi II: Slovenija v primerjavi z drugimi nekdanjimi jugoslovanskimi republikami*, ur. Danica Fink-Hafner in Miro Haček, 17-52. Ljubljana: FDV.
53. Zavod za zdravstveno zavarovanje. 2011. *Kaj je zdravstveno zavarovanje?* Dostopno prek: <http://www.zzzs.si/zzzs/internet/zzzs.nsf/o/32517E43F68275AAC1256D340029CAF8> (8. september 2011).

PRILOGE

PRILOGA A: Predstavitev in zgodovinski razvoj strank SD in SDP

- *Stranka SD*

Zametki stranke Socialni demokrati segajo v začetno fazo demokratičnega prehoda Slovenije, ko je Komunistična zveza Slovenije sklenila sestopiti z oblasti in se usmeriti k demokratizaciji. Reformirana in z novim imenom - Stranka demokratične prenove – je nastopila na volitvah v skupščino SRS leta 1990 (Zajc 2001, 25-7). Na volitvah leta 1992 v Državni zbor je sodelovala v koaliciji levosredinskih strank Združena lista, ki se je 29. maja 1993 na združitvenem kongresu tudi povezala v novo levo social-demokratsko stranko – Združeno listo socialnih demokratov (ZLSD)³⁵. Po volitvah 1992 so se povezali z Liberalno demokratsko stranko in Slovensko krščansko demokratsko stranko v veliko koalicijo. Januarja 1996 so izstopili iz vlade zaradi nestrinjanja glede socialne politike in odnosa do upokojencev (Socialni demokrati 2011). Na spletni strani stranke (Socialni demokrati 2011) lahko preberemo, da je bilo marca 1997 na tretjem kongresu stranke izvoljeno novo vodstvo s predsednikom Borutom Pahorjem. Do oblikovanja nove vlade po parlamentarnih volitvah 2000 je ZLSD delovala v opoziciji, po teh volitvah pa je podpisala Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije skupaj z Liberalno demokracijo Slovenije, združeno SLS+SKD, Slovensko ljudsko stranko in Demokratično stranko upokojencev Slovenije. Na parlamentarnih volitvah leta 2004 je stranka prešla v opozicijo, aprila naslednjega leta pa se je po petem kongresu stranke le-ta preimenovala v Socialne demokrate. Pod tem imenom je stranka nastopila na parlamentarnih volitvah leta 2008 in se po zmagi povezala v vladno koalicijo s strankami Zares, LDS in DeSUS (Socialni demokrati 2011).

- *Stranka SDP*

Zajc (2001, 33) navaja, da se je tudi Socialdemokratska partija Hrvaške (SDP) nastala iz Zveze komunistov Hrvaške po tem, ko so se le-ti zaradi nestrinjanja z vodstvom odločili zapustiti Zvezo komunistov Jugoslavije. Stranka se je reorganizirala in spremenila ime v Stranko demokratične prenove. Leta 1990 je nastopila na volitvah, a je izgubila proti HDZ in pristala v opoziciji. Na spletni strani stranke (Socijaldemokratska partija Hrvaške, 2011) lahko preberemo, da tudi volitve leta 1992 in 1995 za SDP niso bile preveč uspešne, uspelo ji je

³⁵ Koalicijo so poleg Stranke demokratične prenove sestavljale še Delavske stranke, Socialdemokratska unija, Socialistična stranka in Demokratična stranka upokojencev (Socialni demokrati 2011).

ohraniti parlamentarni status, a le z 11 oziroma 10 sedeži. Aprila 1994 se je stranka združila s Socialnimi demokrati Hrvaške v Socialdemokratsko partijo Hrvaške. Na volitvah 2000 je zmagala koalicija SDP, Hrvaška socialno liberalna stranka (HSLŠ) in štiri manjše stranke (Zajc 2001, 37). Na parlamentarnih volitvah 2003 je zopet pristala v opoziciji, leta 2007 pa je s 16,6 odstotki dosegla svoj najboljši rezultat. S Hrvaško narodno stranko, Istrskim demokraskim saborom in Hrvaško stranko upokojencev, se je leta 2010 povezala v Zvezo za spremembe, ki bo tekmovala na volitvah decembra 2011 (Socijaldemokratska partija Hrvaške 2011).

***Priloga B: Standardne kategorije za razvrščanje programov strank po metodi
Comperative Manifesto Project (Volkens 2001, 44-5)***

1. Zunanji odnosi

- Posebni zunanji odnosi: pozitivno
- Posebni zunanji odnosi: negativno
- Anti-imperializem
- Vojska: pozitivno
- Vojska: negativno
- Mir
- Internacionalizem: pozitivno
- Evropska skupnost: pozitivno
- Internacionalizem: negativno
- Evropska skupnost: negativno

2. Svoboda in demokracija

- Svoboda in človekove pravice
- Demokracija
- Konstitucionalizem: pozitivno
- Konstitucionalizem: negativno

3. Politični sistem

- Decentralizacija
- Centralizacija
- Vladna in administrativna učinkovitost
- Politična korupcija
- Politična avtoriteta

4. Gospodarstvo

- Svobodno podjetništvo
- Spodbude
- Regulacija trga

- Gospodarsko načrtovanje
- Korporativizem
- Protekcijonizem: pozitivno
- Protekcijonizem: negativno
- Gospodarski cilji
- Keynesiansko upravljanje povpraševanja
- Produktivnost
- Tehnologija in infrastruktura
- Nadzorovano gospodarstvo
- Nacionalizacija
- Gospodarska ortodoksnost
- Marksistična analiza: pozitivno
- Trajnostni razvoj

5. *Blaginja in kvaliteta življenja*

- Varstvo okolja
- Kultura
- Socialna pravičnost
- Širitev socialne države
- Omejevanje socialne države
- Širitev izobraževanja
- Omejevanje izobraževanja

6. *Struktura družbe*

- Nacionalni način življenja: pozitivno
- Nacionalni način življenja: negativno
- Tradicionalna moralnost: pozitivno
- Tradicionalna moralnost: negativno
- Zakon in red
- Družbena harmonija
- Multikulturalizem: pozitivno
- Multikulturalizem: negativno

7. *Družbene skupine*

- Delavske skupine: pozitivno
- Delavske skupine: negativno
- Kmetijstvo in kmetje
- Srednji razred in poklicne skupine
- Zapostavljene manjšinske skupine
- Negospodarske demografske skupine

PRILOGA C: Opis izbranih kategorij za klasifikacijo Alternativnega vladnega programa stranke SD in Zdravstvene politike stranke SDP

- *Financiranje*

Kategorija vključuje stavke, ki se nanašajo na način financiranja zdravstva oziroma v splošnem, na zdravstveno ekonomiko.

- *Institucije in kadri*

Kriterij vključuje stavke, ki se tičejo zaposlenih v zdravstvu in institucij, v katerih so le-ti zaposleni. Sem spadajo tudi pristojnosti in sposobnosti, ki jih imajo zaposleni (Kelley in Hurst 2006, 14).

- *Javno in zasebno zdravstvo*

Javno zdravstvo se financira iz obveznih dajatev in teži k maksimiranju zdravstvenih koristi ob ohranjanju načel enakosti, solidarnosti in pravičnosti (Štern 2007, 321). Zasebno pa se nanaša na tiste izvajalce, ki niso pod neposrednim nadzorom države (Hanson in Berman 1998, 196-7).

- *Kakovost in učinkovitost*

Kakovost je definirana kot stopnja, do katere zdravstvene storitve za posameznike in populacijo povečajo verjetnost doseganja želenih zdravstvenih rezultatov in so v skladu s trenutnim strokovnim znanjem (Kelley in Hurst 2006, 10). Učinkovitost pa je stopnja doseganja zaželenih rezultatov oziroma obseg, v katerem so možne izboljšave v zdravstvu v resnici dosežene (Kelley in Hurst 2006, 13).

- *Obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje*

Zdravstveno zavarovanje omogoča primerno zdravstveno in socialno varnost v času bolezni ali poškodbe in ga delimo na obvezno in dopolnilno (Zavod za zdravstveno zavarovanje 2011).

- *Bolniki/uporabniki*

Osredotočenost na bolnika se izraža v stopnji, do katere sistem funkcionira tako, da v središče svojega izvajanja postavi pacienta oziroma uporabnika in se največkrat ocenjuje z vidika pacientove izkušnje z zdravstvenim sistemom (Kelley in Hurst 2006, 13).

- *Pravice*

V to kategorijo so uvrščeni stavki, ki se nanašajo na pravice bolnikov in sicer na pravice, ki so jim že zagotovljene in na pravice, ki bi pacientom morale biti zagotovljene.

- *Vrednote*

Kategorija vključuje različne vrednote, ki zaznamujejo posamezni zdravstveni sistem. Sem spadata dostopnost, ki označuje težavnost, s katero se dosegajo zdravstvene storitve in pravičnost, ki definira obseg, v katerem je sistem pravičen do vseh vpletenih (Kelley in Hurst 2006, 13).

- *Vodenje in upravljanje*

»Menedžment je planiranje, organiziranje, vodenje in kontroliranje dela v organizaciji oziroma vseh nalog in aktivnosti, ki jih zaposleni opravljajo« (Možina 1994, 16).

- *Regulacija in javne politike*

Javna politika je vse, za kar se vlada odloči, da bo oziroma ne bo storila in nastane kot rezultat odločitve, ki jo sprejme vlada (Howlett in Ramesh 1995, 4).